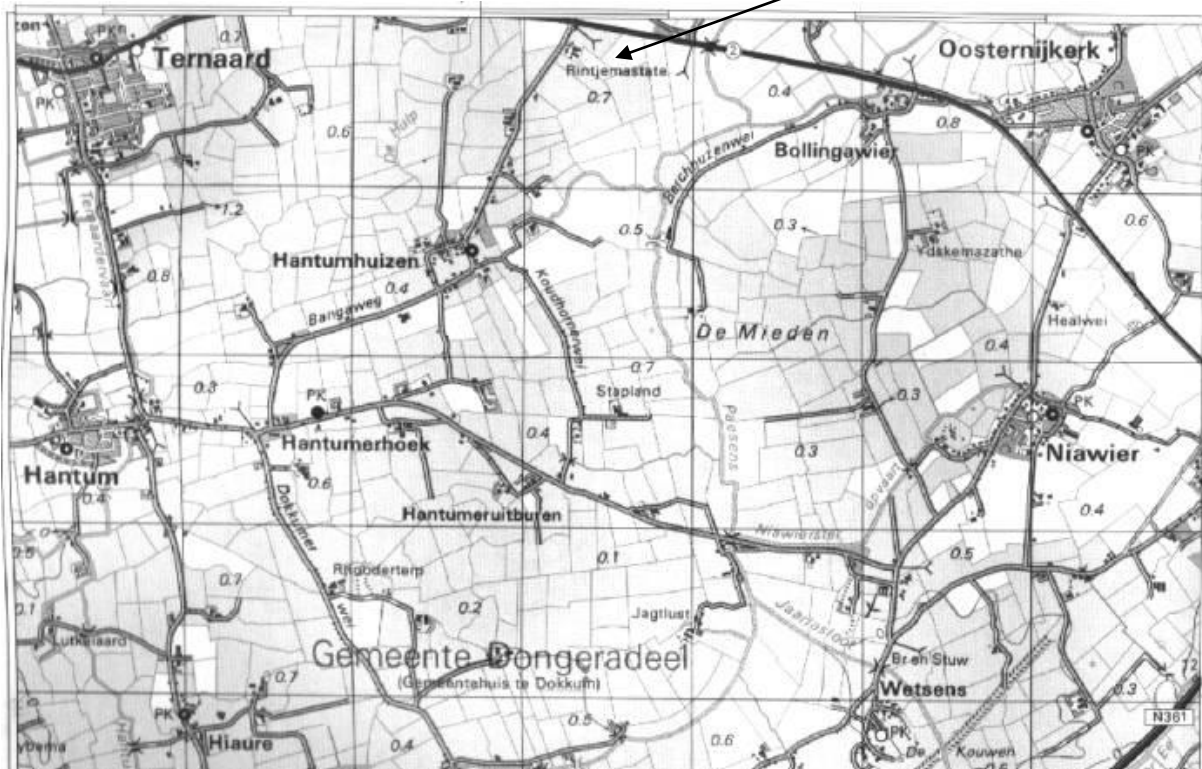

De Rintjema's van de Rintjema State

INHOUDSOPGAVE

1.	Gryt rint, sju ma!	1
2.	Harmen Idzes van de Rintjema State: (voor-)ouders, broers en zusters	4
2.1	Stamboomoverzicht Ids Jans tot en met zijn kleinkinderen	4
2.2	Ids Jans Sjoorda, de vader van Harmen Idzes	4
2.3	Ids Jans eerste vrouw: Grietje Teakes	5
2.4	Jan Idzes	7
2.5	Grietje Idzes	8
2.6	Ids Jans tweede vrouw: Sijke Johannes.....	10
2.7	Johannes Idzes.....	13
2.8	Antje Idzes.....	14
2.9	Harmen Idzes.....	14
2.10	Sjoukje Idzes	19
2.11	Jan Idzes	19
3.	De kinderen van Harmen Idzes	21
3.1	Geertje Harmens Rintjema	21
3.2	Jan Harmens Rintjema	24
3.3	Tjerk Harmens.....	31
3.4	Sijke Harmens	36
3.5	Grietje Harmens	45
3.6	Sjoukje Harmens	45
3.7	De financiën van de kinderen van Harmen Idzes.....	47
4.	De Rintjema State.....	48
4.1	Vroegste geschiedenis 1511-1676.....	48
4.2	Bote Roelofs en Tjitske Teunis Rintiema	49
4.3	De Rintjema's op Rintjema State	52
5.	Het bezit van de Rintjema's in de 18 ^e en begin 19 ^e eeuw.....	54
5.1	De omgeving van Hantumhuizen en Ternaard.....	54
5.2	De omgeving van Oosternijkerk	55
5.3	De omgeving van Aalsum, Raard en Betterwird.....	56
6.	Een rondtocht langs aandenkens aan de Rintjema's	57

1. Gryt rint, sju ma!

Het bovenstaande is Fries voor: Griet loopt, kijk maar! Zo werd ooit mijn moeder aangesproken door een schoolmeester van haar lagere school. Deze schoolmeester gaf zo zijn eigen, Friese, uitleg aan de achternaam **Rintjema**. De naam wordt in het Fries namelijk uitgesproken als *Rintsjema*.

Voor anderen lag het verband natuurlijk voor het grijpen: Rintjema komt van Rinsumageest! Veel van de tegenwoordige Rintjema's hebben hun wortels immers in het dorp Rinsumageest. Nog weer anderen dachten dat er wel een stamvader Rintje zou zijn geweest. Is dat immers niet bij veel familienamen het geval? We hoeven maar te denken aan de Albertsma's, de Douma's en noem maar op.

De laatste verklaring is ook niet helemaal bezijden de waarheid. Er zijn in 1811 inderdaad een Klaas en Harke Rintjeszoon geweest die de naam Rintjema hebben aangenomen. Hun geslacht is evenwel al in de eerste helft van deze eeuw uitgestorven. Bovendien staat het helemaal los van dat van de huidige Rintjema's.

Waar komt de achternaam Rintjema dan wel vandaan? Om dat te achterhalen moeten we bijna vijf eeuwen terug in de tijd. In 1511 komen we in de boeken een Piebe Rintjema tegen die op een gelijknamige boerderij te Hantumhuizen woont.

Om het verband met de huidige Rintjema's te leggen moeten we terug naar 1720. In dat jaar koopt een zekere **Harmen Idzes**, afkomstig uit het Friese Oosternijkerk, een boerderij met de naam **Rintjema State**. De boerderij met deze naam was en is gelegen een halve kilometer ten noorden van het dorp Hantumhuizen. Hij gaat er ook wonen.

De naam Harmen Idzes zal aan de huidige Rintjema's niet direct een blik van herkenning ontlokken. De naam van zijn vrouw maakt al meer duidelijk. Harmen Idzes trouwde in 1719 met **Adriaantje Tjerks** uit Blija. En de namen van hun zoons **Tjerk** en **Jan** zullen veel Rintjema's zeer vertrouwd in de oren klinken. We treffen in de uiteindelijke stamboom 20 Jannen en 14 Tjerken aan.

Al voor 1811 wordt de naam Rintjema door in ieder geval twee leden van de familie gebruikt, Jan en Geertje Harmens Rintjema, door Jan Harmens in officiële stukken en door Geertje Harmens op haar grafsteen. Uiteindelijk zijn het evenwel een drietal kleinkinderen van Harmen Idzes die in 1811 definitief de naam Rintjema als achternaam laten vastleggen. In dat jaar namelijk moest iedereen op last van de Franse overheid een achternaam kiezen en deze laten registreren.

Uit het overzicht van de aangenomen familienamen halen we de volgende drie fragmenten.

Van Binne Tjerks:

Voor ons Baljuw benevens het gemeentebestuur van Westdongeradeel, Kanton Holwerd, arrondissement Leeuwarden, departement Friesland, gecompareerd zijnde, Binne Tjerks, wonende te Raard; heeft deselve verklaard dat hij aanneemt de naam van Rintjema, voor familienaam, dat hij heeft het volgende getal zonen, dogters en kleindogters, te weten Marten, oud zes en twintig jaren, Tjeerd oud vijf en twintig jaren, Pier, oud een en twintig jaren, Jeltje oud dertien jaren, Auke oud elf jaren, Martje oud derdehalf jaar, en Ytske oud drie maanden, zijnde beide dogters van Marten, alle woonachtig te Raard, en heeft deze met ons vertekend den 12^e October 1811

Binne Tjerks Rintjema

We geven een plaatje van de werkelijke acte:

Voor ons Baljuw benevens het gemeentebestuur van Westdongeradeel, Kanton Holwerd, Arrondissement Leeuwarden, Departement Friesland, gecompareerd zijnde, Jan Tjerks, wonende te Betterwird; heeft deselve verklaard dat hij aanneemt de naam van Rintjema, voor familienaam, dat hij heeft het volgende getal zonen, te weten Martien oud zes en twintig jaren, Sjoerd oud vyf en twintig jaren, Pier oud tien en twintig jaren, Jelle oud vier jaren, Keike oud vijf jaren, Martje oud vier en half jaren, Gtlike oud drie maanden, zonder de dochters van Martien, alle wonende te Betterwird, en heeft deze met ons vertekend den 12^e October 1811.

Jan Tjerks Rintjema

[Signature]

Van Jan Tjerks:

Voor ons Baljuw benevens het gemeentebestuur van Westdongeradeel, Kanton Holwerd, arrondissement Leeuwarden, departement Friesland, gecompareerd zijnde, Jan Tjerks, wonende te Betterwird; heeft deselve verklaard dat hij aanneemt de naam van Rintjema, voor familienaam, dat hij heeft het volgende getal dogters, te weten Blijke oud agt jaren, Antje oud zes jaren, en Sjoukje oud twee jaren, alle wonende te Betterwird, en heeft deze met ons vertekend den 12^e October 1811

Jan Tjerks Rintjema

Van Tabe Gerrits:

Voor ons Minne Douwes Mellema, lid van het gemeente bestuur van Oostdongeradeel, waarnemende de functien van Maire, in de gemeente van Metslawier, canton Dokkum, arrondissement Leeuwarden, departement Vriesland, gecompareerd zijnde, Tabe Gerrits, woonende te Nijkerk; heeft hij verklaard aan te neemen den naam van Rintjema, voor familienaam, dat hij heeft een zoon genaamd Gerrit oud 5 jaar, te Nijkerk, en heeft deze met ons verteekend den 23^e December 1811

Tabe Gerrijs Rintjema

Het een en ander in schema gezet:

Rintjema, Binne Tjerks, Raard
k. Marten 26, Tjeerd 25, Pier 21, Jeltje 13, Auke 11
kk. (v. Marten) Martje 2, Ytske 3 maanden

Rentjema, Jan Tjerks, Betterwird
k. Bleyke 8, Antje 6, Sjoukje 2

Rintjema, Tabe Gerrits, Nijkerk
k. Gerrit 5, Nijkerk

Vreemd genoeg zien we zowel de namen **R**entjema als **R**intjema. Beide varianten komen we nog heel lang tegen in de burgerlijke stand, maar uiteindelijk wint **R**intjema het. Volgens gaat het hier om een vergissing: in het origineel is duidelijk **Rintjema** te lezen. Bij de ondertekening zet Jan Tjerks geen punt op de i en dat lijkt dan net een e.

De namen van Tabe Gerrits en zijn zoon Gerrit klinken misschien wat onbekend. We zullen evenwel zien dat alle drie de *naam-aannemers* kleinkinderen zijn van Harmen Idzes van de Rintjema State.

Voor we verder de stamboom gaan ontrafelen, maken we eerst even pas op de plaats. We gaan kijken wie Harmen Idzes was, werpen we vervolgens een blik op de geschiedenis van de Rintjema State en kijken we tenslotte naar alle de verschillende boerderijen die de familie in bezit gehad heeft.

2. Harmen Idzes van de Rintjema State: (voor-)ouders, broers en zusters

2.1 Stamboomoverzicht Ids Jans tot en met zijn kleinkinderen

Ids Jans Sjoorda 1650?-1711 Geh. 1674? Grietje Teakes 1654-1682 zoon van Jan Idzes (zoon van Ids Fokkes , 1640 boer Monsma State te Blija) en Antje Harmens Onga (dochter van Harmen Formers, boer op Onga State te Ferwerd)	1. Jan Idzes 1675-1696 ongehuwd 2. Grietje Idzes 1682?-1751? Geh. 1705 Kornelis Dirks	Dirk Kornelis Sjoorda 1712-1782 Geh. 1744 Aaltje Meintes Afke Kornelis Sjoorda 1715-1791 Geh. 1740? Dirk Pieters Heeringa Jan Kornelis Sjoorda 1720-1771 Geh. 1745 Gertje Tjers
geh. 1687 Sijke Johannes dv Johannes Scheltes & Sjoukje Upts	3. Johannes Idzes 1686-1774 Ongehuwd 4. Antje Idzes 1689-<1712 Ongehuwd 5. Harmen Idzes 1691-1748 geh. 1719 Adriaantje Tjers dochter van Tjerk Abes	1. Geertje Harmens Rintjema 1721-1883 2. Jan Harmens Rintjema 1723-1785 geh. 1749 Betske Sytses geh. 1783 Maaïke Hendriks van der Meij 3. Tjerk Harmens 1725?-1779 geh. 1749 Antje Binnes 4. Sijke Harmens 1728?-1810? geh. 1749 Tabe Ettes geh. 1760 Rinse Harkes geh. 1762 Gerrit Jacobs 5. Grietje Harmens 1735?-<1783 geh. 1760? Roelof Arjens 6. Sjoukje Harmens 1740-1815 geh. 1760 Durk Durks
	5. Sjoukje Idzes 1695->1712 Ongehuwd 7. Jan Idzes 1700-1763	

2.2 Ids Jans Sjoorda, de vader van Harmen Idzes

Harmen Idzes vader was boer op de boerderijen met de namen Sjoorda en Op de Grouw, beide in de nabijheid van Oosternijkerk gelegen. In 1687 kopen hij en zijn tweede vrouw de Feijma Sate te Ternaard. We vinden zijn naam dan in de boeken als **Ids Jans Sjoorda**. Hij is vermoedelijk rond 1650 geboren en overlijdt in 1711 te Oosternijkerk, rond de 61 jaar oud.

In de autorisatieboeken waarin de aanstelling van voogden e.d. genoteerd werd, vinden we dan in 1712 de tekst:

Harmen Idses en Sjoukjen Idses voor hun zelf en zich sterkmakend voor Antie Idses en Jan Idses hun broer en zuster geassisteerd met de fiscaal Bergsma

Curatoren: Goslingh Pyters ontvanger van Aenjum

Ids Jans ouders waren zeer waarschijnlijk Jan Idzes en Antje Harmens Onga. Antje's vader zou Harmen Formers, boer op de Onga State te Ferwerd, geweest zijn. Zeker is dat niet.

Jan Idzes en Antje Harmens Onga vinden we genoemd als echtelieden in een schuldbekentenis van Jans broer Ruurd Idzes uit 1649. Vader Ids Fokkes staat borg voor de schuld. Deze Ids Fokkes is in 1640 meier van de Monsma State te Blija.

Ids Jans zal wel een broer Harmen hebben gehad, vernoemd naar zijn grootvader van moeders kant. Naar hem heeft hij dan later zijn eigen zoon Harmen vernoemd.

De boerderijen die Ids Jans bezat, kwamen niet van zijn vaders kant. De state Sjoorda kreeg hij via zijn eerste vrouw in bezit. De Sate Op de Grouw was sinds 1639 in bezit van de grootvader van zijn tweede vrouw, Schelte Teakes. Zelf kochten Ids en zijn tweede vrouw later nog enige boerderijen.

2.3 Ids Jans eerste vrouw: Grietje Teakes

Hij is twee keer getrouwd geweest. Zijn eerste huwelijk, gesloten omstreeks 1674, was met Grietje Teakes. Grietje Teakes moet een dochter geweest zijn van Teake Sjoerds. Teake Sjoerds was getrouwd met Aafke Upts, een zuster van eerdergenoemde Sjoukje Upts, de moeder van Ids Jans tweede vrouw Sijke Johannes. Teake Sjoerds was weer een zoon van Sjoerd Teakes en Griet Doitses. Zijn dochter Grietje is dus naar haar grootmoeder genoemd.

Sjoerd Teakes en zijn vrouw komen een aantal keren in koopakten voor waarbij uit aanduidingen blijkt dat ze al rond 1620 op Sjoorda wonen; steeds wordt toegevoegd *Toe Sjoorda* of *Tot Siorda*. Nu stonden er op de terp Sjoorda (ongeveer een kilometer buiten Oosternijkerk gelegen) meer boerderijen, maar als in 1640 voor het eerst Stenmkohieren opgemaakt worden blijkt inderdaad Sjoerd Teakes als gebruiker op de boerderij met de naam Sjoorda te wonen. Eigenaar is dan Gerrit van Wijtsma uit Ee.

De Van Wijtsma's

We zullen de Van Wijtsma's in dit verhaal meermalen tegenkomen. Deze adellijke Friese familie woonde op de boerderij Obbema te Ee. Opvallend is ook dat ze Rooms Katholiek bleef; we vinden in de boeken herhaaldelijk de aanduiding Papist. Stamvader is voor zover bekend Lieuwe van Wijtsma die in 1619 op 72-jarige leeftijd in het Belgische Leuven overleed. Hem komen we tegen in 1617 als eigenaar van de Rintjema State.

Zijn zoon Gerrit (1576-1652) was eigenaar van Sjoorda en Op de Grouw. Via zijn dochter Anna komt Sjoorda in handen van de Kamminga's die deze boerderij op hun beurt verkopen aan Teake Sjoerds. Diezelfde Anna van Wijtsma had al in 1639 Op de Grouw verkocht aan Schelte Teakes. Haar zuster Marie Claire van Wijtsma (1617-?) verkoopt in 1676 de Rintjema State aan Arjen Sipkes Knossens.

De boerderij met de naam Sjoorda was en is gelegen aan een doodlopende zijweg van de Langgrousterwei die van Oosternijkerk naar Paesens loopt. De huidige boerderij staat er sinds 1928. Het is een sterk verkleinde uitgave van de vorige. Aan de grote huisterp is nog te zien dat hier een flinke boerderij moet hebben gestaan.

Oorspronkelijk, zo blijkt uit de koopakte van 1671 hoorde er ook nog een Stins bij de boerderij.

Stins

In de 12de en 13de eeuw schieten versterkingen in Friesland als paddestoelen uit de grond. Wat moeten we ons er bij voorstellen? Veelal ging het om heuveltjes met daarop een stenen versterking omringd door een gracht. Het ging de maker vooral om status. Met zo'n stins op je erf stelde je iets voor. Zoiets hadden alleen de aanzienlijken op het platteland.

De naam Sjoorda is trouwens niet afgeleid van de naam van Sjoerd Teakes, maar van veel ouder datum. We komen die naam voor het eerst tegen in 1350.

Terug naar Sjoerd Teakes. Hij leefde van 1587 tot 1671. We weten dit door zijn grafscript. Hij lag begraven op het kerkhof van Oosternijkerk:

Anno 1671 den 15
september sterf den
eersamen
Sioerd Taeckes in
[leeven huysman tot
Oosternijkerk]
ovt synde 84 jaren
ende leyt alhier begraven

Het stuk tussen haken is een reconstructie van mij. Zeer waarschijnlijk was ook de vader van Sjoerd Teakes al woonachtig op Sjoorda. We vonden namelijk van diens vrouw het volgende grafscript, dat oorspronkelijk op één steen zat met het vorige:

Anno 1598 den 10
November sterf deerbare
Martien Meinerts dr die
Huisfrou van Taecke
Sioerdsen tot Sioerda
out ontrent 40 jaeren
leit alhier begraven

Deze Teake Sjoerds is er dan mogelijk in 1582 komen wonen. In dat jaar overleed de gebruiker Willem Tjerks.

Het lukt kleinzoon Teake Sjoerds Sjoorda in zijn bezit te krijgen. In 1671 kopen

*Take Sioerts ende Aefke Upts echtelieden tot Nijkerck sekere Staete ende Saete genaempt groot na
naem ende faem acht ende t negentich pondemaeten doch t eijnde maete t eijnde gelt tot Costen
der Copers te meten van een Landmeter bij de vercopers te nomineren, met t stins daer op staende
...*

Ze kopen de boerderij van Wytse van Cammingha, getrouwd met Anna Gerrits van Wijtsma (een dochter van eerder genoemde Gerrit van Wijtsma) voor 8.134 Carolieguldens.

De volgende koopakte van Sjoorda vinden we pas in 1826. En dat betekent dat de State steeds door vererving in andere handen is overgegaan. Zo zullen dus ook Grietje Teakes en haar man Ids Jans de boerderij van haar vader in beheer hebben gekregen. Wanneer dat precies geweest is, is niet bekend, maar mogelijk al in 1675.

Maar Grietje overlijdt jong, op achtentwintigjarige leeftijd, en ver voor haar vader die pas na 1704 moet zijn overleden. We hebben de tekst van haar grafsteen die op het kerkhof van Oosternijkerk heeft gelegen:

Anno 1682
den 14 augustus is in den
Heere gerust den eerbaren
Gryttje
Taeckes
die huisvrouw van Idts
Iansen out ontrent 28 jaer
ende leit
alhier begraven
met een van haar kinderen.

Het lijkt niet onmogelijk dat Teake Sjoerds een bepaling in zijn testament heeft laten opnemen dat zijn erfenis voor de kinderen van zijn dochter Grietje bestemd is. Later, na de dood van haar vader in 1711, krijgt namelijk haar dochter Grietje Idzes de boerderij in handen. Het lijkt erop dat ze haar stiefmoeder en de rest van haar familie van Sjoorda verjaagd heeft. Maar hoe het ook zij, deze boerderij is zo'n 240 jaar lang door één familie bewoond gebleven.

Terug naar Ids Jans en Grietje Teakes. Ze hadden in ieder geval drie kinderen: Jan en Grietje, en het overleden kind dat bij de moeder begraven ligt.

Terwijl de rijken en voornamen tijdens de Republiek en eerder in de kerk werden begraven – het liefst 's avonds met fakkellicht of op zondag, en dan zo dicht mogelijk bij het altaar of de kansel – werden de burgers en armen vaak op het kerkhof begraven. De oude grafstenen in de kerk – soms in het middenpad, ook onder de vloer of tegen de zij- of koormuur opgesteld – herinneren aan deze tijd. Sinds 1828, toen het begraven in de kerk verboden werd, geschiedt de begrafenis op het kerkhof in de rij en op het nummer dat aan de familie toekomt. Vroeger kwamen de doden in het graf dat aan de beurt was. Rijken en armen, een heer en een knecht kwamen naast elkaar te liggen.

2.4 Jan Idzes

Hij werd geboren in 1675 geboren te Oosternijkerk en overleed daar in 1696, bijna 21 jaar oud. We hebben de tekst van zijn grafsteen die in de kerk van Oosternijkerk ligt:

1696 jan 3 Jan Idses
Ick was gelijck een bloem
die jeuglich stond
beperelt
vroegh voor den ouderdom
genomen van der werelt
oud in mijn 21 ste jaer
In dees spelonck gebracht
Och, minsch uw tijd neemt
waer
U baet jonckheit noch
kracht

Hier hoeven we verder geen commentaar meer te geven.

2.5 Grietje Idzes

Zij zal rond 1682 geboren zijn, eveneens te Oosternijkerk. Mogelijk is haar moeder bij haar geboorte overleden en heeft ze daarom de naam van haar moeder gekregen. We zien dat veel vaker in die tijd. Ze is rond 1705 getrouwd met Cornelis Dirks.

Deze Cornelis Dirks was afkomstig uit Ee (1666) en een zoon van Dirk Cornelis (1646- <1700) en Aafke Meintes (rond 1646 – rond 1722). Van haar is het volgend grafschrift gevonden op een steen die op het kerkhof te Anjum gelegen heeft:

Anno 172(?) den ... april is
in
den Heere gerust die
Eerbare
Aefke Meintes de Echte
huis
vrou van den Eersame Dirck
Cornelis out in haer 76
Iaer
en leit alhier begraven

Cornelis Dirks is van 1711 tot aan zijn dood in 1746 eigenaar van en boer op Sjoorda, de boerderij bij Oosternijkerk die van 1675 tot aan zijn dood in 1711 eigendom is van zijn schoonvader Ids Jans Sjoorda. In dat jaar vertrekt Grietje Idzes familie naar de boerderij Op de Grouw.

In 1714 kopen Cornelis Dirks en Grietje Idzes de Itsma sate te Wierum (stem?). Deze sate is dan 72 pondematen groot.

Over Cornelis Dirks hebben we uit een familie-archief de volgende notitie:

Den 3 januari 1746 is overleden Korneles Dirks s avonds om elf uur.

Hij zal wel een jaar of zeventig zijn geworden.

Kennelijk had Grietje Idzes na de dood van haar vader als enig overgebleven dochter uit diens eerste huwelijk recht op ouderlijke boerderij. Zij had na de dood van haar moeder en haar broer al recht op $\frac{1}{4}$ deel. Als haar vader op huwelijkse voorwaarden is getrouwd, kwam de boerderij haar na zijn dood inderdaad in zijn geheel toe. Anders had ze recht op iets meer dan $\frac{3}{10}$ deel. Hoe het ook zij, Sijke Johannes vertrekt in 1711 direct na de dood van haar man met haar kinderen naar Op de Grouw.

Grietje moet rond 1751 overleden zijn, rond de 79 jaar oud. Dat is de laatste keer dat we haar naam vinden in combinatie met een woonhuis in Oosternijkerk. In de Quotisatiekohieren van 1749 wordt ze aangeslagen als *Cornelis Dirx wed., leeft van haar inkomen*, voor 71 Carolieguldens en 7 stuivers. Dat betekent dat haar vermogen tussen de 25.000 en 30.000 Carolieguldens gelegen heeft.

De nakomelingen van Grietje en Cornelis lieten in 1811 de naam Sjoorda bevestigen. Grietjes en Cornelis kinderen waren Dirk Kornelis (1712-1782), Afke Kornelis (3-8-1715 – 10-4-1791) en Jan Kornelis (1720-1771). Afke Kornelis Sjoorda ligt begraven in het graf van haar oom Jan Idzes in de kerk van Oosternijkerk.

Van Afke Kornelis is uit rekeningen bekend dat ze Hernhutterskleding aanschafte. De Hernhutters vertegenwoordigden een geloofsstroming die in Friesland een tijdlang zeer populair is geweest onder met name Doopsgezinden. Haar moeder Grietje Idzes kwam uit een Doopsgezinde familie.

Grietje Idzes lijkt haar vader niet en haar broer wel vernoemd te hebben, maar er kan best een Ids jong overleden zijn. Bovendien zie je vaker dat een jong gestorven broer nog voor de vader vernoemd wordt.

In 1763 maken haar halfbroers Johannes en Jan hun testament op. De kinderen van Grietje erven niet, bovendien wordt het twee van hun zes erflaters, de dochters Sjoukje en Sijke van hun broer Harmen, verboden hun erfdeel te laten vererven aan de kinderen van Cornelis Dirks en Grietje Idzes. Sjoukje en Sijke erven respectievelijk de Stjelp en Feijma Sate, oorspronkelijk bezit van Ids Jans. Kennelijk wilden de broers dat persé niet in handen zien vallen van de nakomelingen van Grietje Idzes.

Het lijkt duidelijk dat de broers het hun oudste zuster geweldig kwalijk hebben genomen dat ze van Sjoorda 'verjaagd' zijn. Zo erg zelfs, dat ze het na haar dood – Grietje Idzes was al rond 1751 overleden – nog op haar nageslacht hebben willen verhalen.

Hoe het ook zij, later omzeilt een dochter van Sjoukje Harmens, Adriaantje Durks, dit testament door in 1784 met haar achterneef Cornelis Jans Sjoorda 1757-1824), een kleinzoon van Grietje Idzes, te trouwen. En jawel, ze komen zelfs te wonen op de Stjelp. Haar ooms zijn dan evenwel al jaren overleden en kunnen zich hooguit nog in hun graf omdraaien. Toch kon Cornelis Jans niet vrijelijk beschikken over het geld van zijn vrouw. In 1820 leende Cornelis geld van zijn vrouw, zo blijkt uit een obligatie uit 1820.

Met de Sjoorda's op Sjoorda loopt het trouwens slecht af. In 1770 wordt het vermogen van Gertje Tjerks, de weduwe van Grietje Idzes zoon Jan, nog geschat op f 28.000,-. In 1780 vertrekt ze naar een woning in Oosternijkerk. Haar zoon Cornelis Jans is van 1780 tot 1784 boer geweest op Sjoorda maar toen kwam zijn moeder terug op de boerderij en moest Cornelis vertrekken. Zijn zuster Grietje woonde er nog wel.

In 1787 komt ook Gertje Tjerks zoon Pieter terug. Deze Pieter had er op een boerderij bij Aalzum een potje van gemaakt. Hij had daar vijf jaar huurachterstand met een totale schuld van f 2.500,-.

Cornelis trouwt dus in 1784 met Adriaantje Durks en gaat met haar aanvankelijk op de Stjelp wonen, gelegen bij Sjoorda en in bezit van Adriaantjes vader, Durk Durks Rintjema. In 1789 brandde deze boerderij af; hij werd niet herbouwd. Het stel kwam toen op nog weer een andere boerderij bij Sjoorda terecht. In 1791 na het overlijden van tante Afke Sjoorda verhuisden Cornelis en Adriaantje naar een boerderij in Oosternijkerk zelf, gelegen aan de *Boate Hoeke*.

In 1814 werd ook deze boerderij verlaten en kwamen ze op het huidige Buorfinne 32 terecht, een klein woninkje. Het gaat nu duidelijk bergafwaarts. Daar overlijdt Adriaantje in 1821. De boerderij aan de Boate Hoeke wordt nu bewoond door Louw Pieters Heeringa (1787-1849), een kleinzoon van Geertje Harmens Rintjema.

Zelf overlijdt Cornelis in 1824, toch weer op Sjoorda. Uit de opgemaakte inventaris blijkt dat er aan de positieve kant een bedrag stond van f 9.121,- maar aan de negatieve kant f 6.111,-. Er waren zelfs zo veel schulden dat niet precies duidelijk was wie er nog geld moesten hebben. Reden voor een advertentie in een Leeuwarder Courant van 1824:

Alle die genen, welke iets te vorderen hebben van, of verschuldigd zijn aan onder beneficie van Inventaris aanvaarden Boedel van wijlen CORNELIS JANS SJOORDA en ADRIAANTJE DIRKS RINTJEMA, in tijden Echtelieden te Nijkerk, worden verzocht daarvan binnen vier weken opgaaf te doen aan den Notaris Mr. F. WITTEVEEN, te Metslawier.

Intussen is het ook op Sjoorda zelf helemaal misgelopen. Er wordt steeds meer geld geleend, in de loop der jaren voor bijna f 20.000,-. Na 1820 wordt er ook geen rente meer betaald. Dan heeft een schuldeiser er in 1825 genoeg van en stapt naar de rechter. Er blijkt nog een achterstallige schuld van totaal f 5.500,- die de familie niet meer kan betalen. Het wordt boeldag.

Uit een advertentie in de Leeuwarder Courant blijkt dat de boerderij sinds meer dan 150 jaar in bezit van de familie is geweest.

Mr. C.P.E. ROBIDÉ VAN DER AA, Procureur bij de Regtbank van Eersten Aanleg te Leeuwarden, als behoorlijk daartoe door de wettige eigenaren gekwalificeerd, gedenkt, ten overstaan van Mr. A. van SLOOTEN, Notaris, residerende te Dockum, op zeer gemakkelijk termijnen, publiek bij strijk- en verhooggeld te verkopen: groot 18 Bunders schoon gecultiveerde, bij uitstek vruchtbare, aan elkander gelegen BOUWLANDEN onder Nykerk, in de Grietenij Oostdongeradeel, en ongeveer 5½ Bunders beste GREIDLANDEN, gelegen in de Anjumer Kolken, alles zoodanig als dezelve, sinds meer dan 150 jaren, door de familie Sjoorda zelve zijn gebruikt, en zulks in percelen; nader bij de Billetten omschreven.

We hebben al gezien dat dat sinds 1671 was. In eerste instantie worden alleen de roerende goederen verkocht, maar ruim een jaar later ook de boerderij. Wel wordt het Pieter Jans Sjoorda kennelijk gegund er tot aan zijn dood als huurder te blijven wonen. Hij overlijdt drie jaar later in 1828 op 79-jarige leeftijd.

De totale teloorgang wordt verpersoonlijkt door Jeltje Cornelis Sjoorda, een dochter van Cornelis en Adriaantje. Zij gaat uit stelen en wordt betrapt. Ze wordt veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf, maar dat niet alleen blijkt uit de volgende acte:

Op heden den 26-9-1823 is de persoon van Jeltje Cornelis Sjoorda die bij arrest van het Hof van Assises in de Provincie Vriesland van den 26-5-1823 is gecondemneerd tot Tepronkstelling gebragt op het schavot voor het huis van Justitie te Leeuwarden alwaar dezelve ruggelings aan een paal gebonden gedurende de tijd van een kwartiers uurs voor den oogen van het publiek is ten toon gesteld met een papier op de borst waarop haar misdaad stond uitgedrukt. Voorts is bovengenoemde persoon door de dienaren der Justitie gebragt naar het Tuchthuis te Leeuwarden.

In de jaren daarop zullen de Sjoorda's uit de omgeving van Oosternijkerk wegtrekken.

2.6 Ids Jans tweede vrouw: Sijke Johannes

Terug naar Ids Jans. Rond 1685 trouwt hij voor de tweede keer, nu met Sijke Johannes, een dochter van de doopsgezinde Johannes Scheltes en Sjoukje Upts. Sijke Johannes zal rond 1664 in Oosternijkerk geboren zijn. Ze overlijdt tussen 1749 en 1753, minstens 85 jaar oud.

In 1749 wordt ze aangeslagen als *Ids Jans wed, boerin* voor 150 Carolieguldens en 10 stuivers. Dat betekent dat haar vermogen tussen de 35.000 en 40.000 Carolieguldens zal hebben gelegen. Ze had nota bene in 1739 zelf aangeboden 15 Carolieguldens te betalen! Ze woont in 1749 trouwens in Oosternijkerk.

wed. Ids Jans, Oostdongeradeel

Plaats: Nijkerk

Omschrijving: boerin

Gezin volw: 6 en kind:

Aanslag: 150-10-0

Verhoging: 10

Vermogen:

Bron: Oostdongeradeel, fol. 64

We hebben al gemeld dat Ids Jans via zijn tweede vrouw, Sijke Johannes, de boerderij Op de Grouw in bezit kreeg. Haar grootvader Schelte Teakes was al sinds 1639 eigenaar. Hij kocht in dat jaar de boerderij van Anna van Wijtsma. Hij moest er wel 4.361 goudguldens voor neertellen, maar in ruil daarvoor wordt hij eigen baas, iets wat in die tijd maar één op de zes boeren hem na kan zeggen.

Of deze Schelte Teakes een broer was van Sjoerd Teakes van Sjoorda, zijn buurman, lijkt waarschijnlijk, maar zeker is het niet. We vonden wel een Schelte Sjoerds die in 1590 burger van Dokkum werd en afkomstig was uit Oosternijkerk. Was hij een broer van Teake Sjoerds? Schelte zou dan naar zijn oom genoemd zijn. Het zou betekenen dat Ids Jans tweede vrouw een achternicht was van zijn eerste. Ze was sowieso een buurmeisje.

Schelte Teakes vrouw was Trijntje Johannes. Zij ligt begraven in de kerk van Lioessens. We hebben de tekst van haar grafsteen:

Anno 1653 den 6 novembr
sterf [de] eerbare Tryntie
Iohannesdr eerst
huisfrouwe van Rieurd
Iouckes en daerna van
Schelte Taeckes out 57
Iaeren en leit alhier
begraven.

Zoals de grafsteen vermeld was haar eerste man Ruurd Joukes. Deze Ruurd Joukes wordt in 1618 genoemd als huurder van Op de Grouw. Het lijkt er dus op dat Schelte Teakes door Trijntje Johannes te huwen (rond 1623?) ook meteen huurder van Op de Grouw is geworden. Een mooie dubbelslag!

Na Schelte Teakes wordt zoon Johannes Scheltes eigenaar. Deze draagt de boerderij op zijn beurt even na 1700 over aan dochter Sijke Johannes en schoonzoon Ids Jans.

Op de Grouw, in 1986 afgebroken, was een dubbel omgrachte boerderij die vlak buiten Oosternijkerk aan de huidige Langgrousterwei gelegen was. Deze boerderij is tot 1880 in handen gebleven van de nazaten van Ids Jans en Sijke Johannes. De familie bewoonde deze boerderij dus meer dan 250 jaar!

In 1687 koopt het echtpaar de boerderij Feijma te Ternaard. Hier hoorde toen 86 pondemaat aan land bij. Ze betaalden er 4730 goudguldens voor. Feijma bestaat nog steeds en is gelegen direct ten zuidoosten van Ternaard. De boerderij is tot ver in de 19de eeuw in bezit geweest van nazaten van Ids Jans en Sijke Johannes. Ook in 1687 koopt Ids Jans 5 pondematen te Lioessens van Harmen Jacobs en Maaïke Melis.

In 1698 wordt Ids Jans genoemd als gebruiker van stemnummer 32 te Oosternijkerk. eigenaar is Cornelis Michiels, de oom van Ids Jans eerste vrouw. Uit 1701 vinden we weer een koopakte: Ids Jans en Sijke Johannes kopen een stuk weide bij Morra.

In 1705 kochten ze weer een boerderij: nummer 15 te Aalzum. Deze was 68 ½ pondemaat groot. Ze betaalden er 3630 ½ goudguldens voor. Deze boerderij was toen gelegen aan de Zandweg te Aalzum in het gehucht Sybrandahuis. Nu vinden we hem aan de Dokkumerwei nummer 2. Hij wordt de *Balstienpleats* genoemd, een naam van onbekende herkomst.

Het meeste land en het hornleger kwamen kort na 1800 in handen van de familie Miedema. De huidige boerderij stamt uit 1862 toen door dezelfde Marten Miedema (1787->1851) de eerste steen werd gelegd. Deze Marten Franzes Miedema had de boerderij in 1826 gekocht. In de negentiger jaren van de twintigste eeuw is hij gerestaureerd.

Ids Jans en Sijke Johannes hebben 5 kinderen gehad: Johannes, Harmen, Sjoukje, Antje en Jan.

2.7 Johannes Idzes

Hij wordt volgens de familiebijbel geboren op 3 februari 1686 te Oosternijkerk en is op 17 november 1774 daar ook overleden. Hij woonde toen in een huis dat als 50 genummerd was. Johannes is genoemd naar zijn grootvader van moeders kant. Hij was boer op Op de Grouw.

Als er in 1748 door schoolmeester Foeke Sjoerds uit Oosternijkerk een brief wordt opgesteld tegen het ondragelijke belastingstelsel, is Johannes Idzes een der ondertekenaars.

In 1752 koopt hij samen met zijn jongste broer Jan de helft van Donia Sate, dan 107 pondemaat groot. Ze betalen er 4547 goudguldens en 14 stuivers voor, ofwel 85 goudguldens per pondemaat. Ze kopen deze helft van Aaltje Upts Doma (de boerderij wordt Doma of Donia genoemd), een achternicht. Later erft oomzegger Jan Harmens Rintjema deze helft.

In 1759 kopen Johannes en zijn broer Jan Idzes een huis in Oosternijkerk:

1759- 9 april Jan en Johannes Idses, huisluiden onder Nijkerk, bbc op de coop van een huisinge hovinge bomen en plantagie bewoont door Abraham Blom en Jan Eintes tot 12-5-1759, de rijdweg ten oosten en zuiden, Wierdt Tjepkes ten westen en Scrs Bergsma ten noorden. In coop becomen van Anna Acronius, huisvr. van Jacobus Haubois Mr. Knoopmaker binnen Doccum voor 1050 cg

In 1763 maakt hij gezamenlijk met zijn broer Jan Idzes testament op. De inhoud van dit testament zullen we bij Jan Idzes behandelen. Het testament wordt deels uitgevoerd in 1768 als alle kinderen van Harmen Idzes f 3.000,- aan geld en goederen krijgen. De verdere verdeling vindt plaats na de dood van Johannes in 1776 als alle kinderen nog eens f 4.166 gulden krijgen. Uit de inventaris van 5 april 1775 blijkt trouwens dat Johannes op dat moment nog geld en goederen had ter waarde van f 29.786 – 5 – 6.

Van die verdeling hebben we een kopie uit de personele kohieren van 1776:

We herkennen de namen van achtereenvolgens Roelof Arjens, de echtgenoot van Grietje Harmens, te Oosternijkerk, Dirk Dirks, de echtgenoot van Sjoukje Harmens, te Ee, Cornelis Pieters, de echtgenoot van Geertje Harmens, te Wierum, Gerrit Jacobs, de derde echtgenoot van Sijke, te Ternaard, en tenslotte Jan Harmens Rintjema te Hantumhuizen en Tjerk Harmens te Raard.

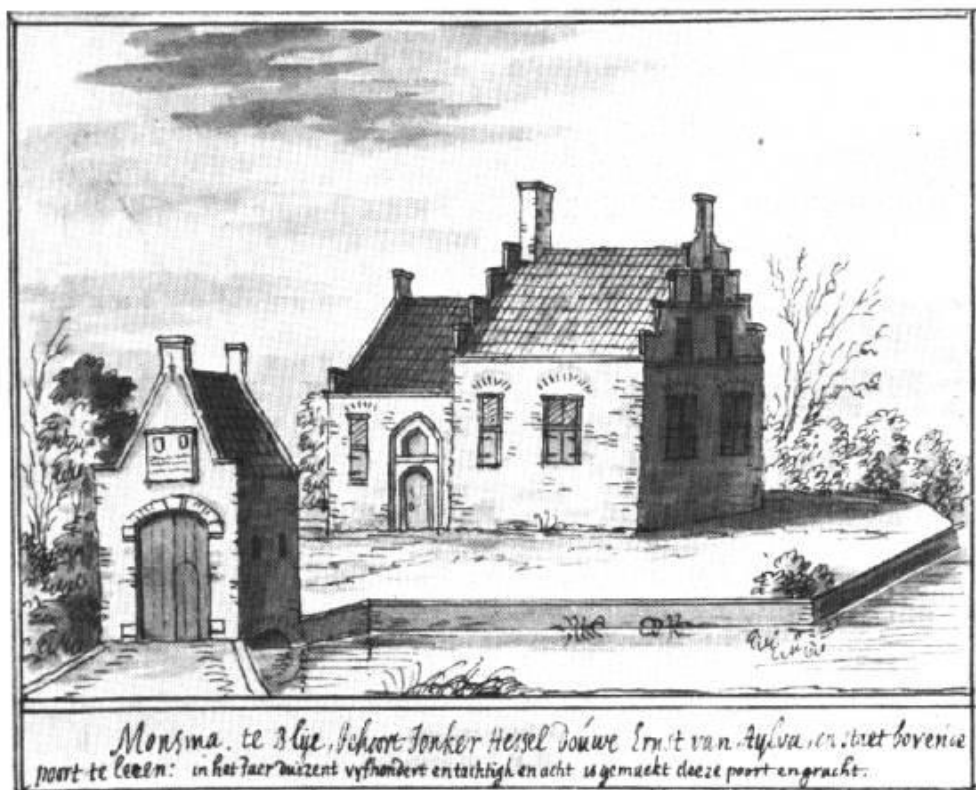
2.8 Antje Idzes

Zij wordt op 6 december 1689 in Oosternijkerk geboren en is na 1712 overleden. Zij noch haar eventuele kinderen worden genoemd in het testament van haar broers uit 1763. Vermoedelijk is ze dus kinderloos overleden. Verder is er over haar niets bekend.

2.9 Harmen Idzes

Harmen Idzes wordt op 14 december 1692 te Oosternijkerk geboren. Op 26 mei 1726 ondergaat hij de volwassendoop. In 1719 trouwt Harmen Idzes met de al eerder genoemde Adriaantje Tjerks. Hij en zijn vrouw doen doopbelijdenis op 26 mei 1726. Zij werd rond 1698 te Blija geboren als dochter van de doopsgezinde Tjerk Abes en Geertje Jans van der Meij.

Tjerk Abes werd geboren te Wanswerd rond 1660 en overleed in 1731 te Blija. Hij was een zoon van Abe Upts en Sytske Tjerks. Tjerk Abes was rond 1700 boer op de Monsma State te Blija. Deze boerderij lag juist ten zuiden van de kerk. Hij is inmiddels afgebroken.

We hebben nog wel een uit 1723 daterende tekening. De tekenaar heeft ten onrechte vermeld dat Jonker Hessel Douwe Ernst van Aylva de eigenaar was in 1723. Dat klopt dus niet. Dat waren Tjerk Abes en zijn zwager Hendrik Jans van der Meij.

Tjerk Abes en Geertje Jans van de Meij hadden vier dochters die alle vier trouwden. Alleen Trijntje Tjerks kreeg geen kinderen. Volgens het testament van haar vader moesten haar bezittingen dan vererven op haar zusters of tantezeggers van haar zusters kant. Trijntje spant een proces aan met als argument dat het geld voornamelijk van moeders kant gekomen was. Misschien wilde ze ook geld laten vererven op de familie van haar man. Hoe het ook zij, ze lijkt verloren te hebben, want blijkens de personeelkohieren van 1771 erven alle kinderen van Harmen Idzes een bedrag van f 357,-

Terug naar Tjerk Abes. Zijn vrouw, Geertje Jans van der Meij werd geboren te St. Jacobi Parochie. Ze overleed in 1701 te Blija. Ze was een dochter van Jan Hendrik Philippusz van der Meij en Grietje Hendriks van der Meij.

Beide laatstgenoemden stammen uit een oud geslacht waarvan de lijnen terug te voeren zijn tot vroeg in de zestiende eeuw. De Van der Meij's zijn afkomstig uit Zuid-Holland en kwamen naar Friesland om deel te nemen aan de inpoldering van de Middellzee. Een soort middeleeuwse gastarbeiders dus.

De eerdergenoemde Sjoukje Upts, moeder van Sijke Johannes, en Abe Upts waren broer en zus. Als vrouw van Teake Sjoerds zijn we nog een Aafke Upts tegengekomen. Ook een zus. Hun vader was Upt Joukes uit het Friese Wanswerd. Om verwarring te voorkomen zetten we alle namen en feiten even in een schema:

				Gerlof Piers begin 16 ^e eeuw		Jan v.d. Meije begin 16 ^e eeuw	
?	?	?	?	Abe Gerlofs? broer Grutte Pier	?	Frans Jansz v.d. Meij 1505?-1590 geh. 1530? Klaaske Dames	
?	?	?	?	Lolke Abes	?	Jan Fransz v.d. Meij 1535?-1612? geh 1563? Dieuwer Philips	
?	?	Teake Sjoerds? 1553?- boer op Sjoorda geh. Martje Meinderts 1558-1598	Jouke Folperts 1550?-	Abe Lolkes Geh. Aaf Sytses Ropta	?	Philippus Jans v.d. Meij 1560?- Geh. 1585 Aaf Jans	Jan Philipppus v.d. Meij Geh. 1613 ? Ytje Beerts
Ids Fokkes 1590?->1654 boer op Monsma State	Harmen Formers 1640 boer Onga Sate	Schelte Teakes 1587-1671 1639 boer Op de Grouw Geh. Trijntje Johannes 1597-1654	Upt Joukes 1580?-1655 boer te Wanswerd	geh. 1617 2^e Sipk Abes	?	Hendrik Philippusz v.d. Meij 1585?- Geh. 1607 Geertje Lieuwes	Hendrik Jans v.d. Meij 1610?- Geh. 1637 Adriaantje Rreinders
Jan Idzes 1620?-	Antje Harmens Onga 1625?-	Johannes Scheltes 1625?-1710? boer op Op de Grouw	Sjoukje Upts 1633?-1706?	Abe Upts 1625?- boer te Wanswerd	Sytske Tjerks 1630?-	Jan Hendriks v.d. Meij 1615?-	Grietje Hendriks v.d. Meij 1642?-1691
Geh. <1649		Geh. < 1657		Geh. 1650		Geh. 20-2-1659	
Ids Jans Sjoorda * 1650? ✠ Oosternijkerk 1712 boer op Sjoorda en Op de Grouw te Oosternijkerk		Sijke Johannes * 1665? Oosternijkerk ✠ na 1749		Tjerk Abes * 1660? Wanswerd ✠ Blija 1731 boer op de Monsma State en Menist		Geertje Jans v.d. Meij * St. Jacobi Parochie ✠ Blija 1701	
gehuwd in 1685				trouwdatum 26-12-1686 te St. Jacobi Parochie			
Harmen Idzes * Oosternijkerk 14-12-1692 ✠ Aalzum 27-2-1748 boer op de Rintjema state en te Aalzum gortmaker te Dokkum, Menist				Adriaantje Tjerks * Blija rond 1698 ✠ Aalzum 5-3-1748 Menist			
trouwdatum 19 februari 1719 te Hogebeintum							

Hij is twee keer getrouwd geweest. De eerste keer met Siets Piers, een achterkleindochter van de zuster van Pier Gerlefs, beter bekend onder de naam Grutte Pier. Het tweede huwelijk was in 1617 met Sipk Abes. Uit Upt Joukes testament van 1632 blijkt dat er wel een Sjoukje uit het eerste huwelijk was, maar niet uit het tweede. Aafke en Abe zijn wel uit het tweede huwelijk. Maar onze Sjoukje Upts kan qua leeftijd eigenlijk niet uit het eerste huwelijk stammen. Dat zou namelijk betekenen dat ze haar vier dochters allemaal boven de veertig gekregen heeft. Misschien niet onmogelijk, maar erg onwaarschijnlijk. Waarschijnlijker lijkt dat er na 1632 nog een Sjoukje geboren werd uit het tweede huwelijk.

Harmen Idzes kocht rond 1720 samen met zijn moeder de Rintjema State en het naastgelegen Tjallema. Ze zijn in 1728 elk voor de helft eigenaar. Daarvoor was hij boer in Aalzum op de Balstienpleats op Sybrandahuis, nu Dokkumerwei nr 2 bij Aalzum.

Verder kopen hij en zijn moeder ook nog de boerderijen Peijma en Oenema, beide onder Ternaard. Zo bekeken hadden de Rintjema's met wat minder geluk dus ook **Oenema** kunnen heten! Voor Peijma en Oenema, samen 73 pondemaat groot, betaalden Sijke Johannes en Harmen Idzes in 1728 6.500 Carolieguldens aan de familie Peijma.

De boerderijen met de namen Peijma en Tjallema zijn reeds in de vorige eeuw afgebroken. Tjallema was gelegen direct ten zuiden van Rintjema State. Peijma State was gelegen ten zuidoosten van de Rintjema State in de bocht aan de Paesens. Deze State is trouwens nooit volledig in handen geweest van de Rintjema's. Sijke Johannes kocht alleen het zogenaamde hornleger, de plek waar de boerderij stond, en een deel van het land. De rest bleef in andere handen.

Hornleger

Dit is de oude benaming voor de huisstede en het erf van de boerderij. Stemrecht was vanouds gebonden aan grondbezit. Bij verdeling van een stemdragende Sate bleef de stem aan het hornleger verbonden. Door opkopen van hornlegers kon men dus stemmen krijgen, wat de oligarchie in de 17de en 18de eeuw versterkte in strijd met de 'oude vrijheid'.

Kennelijk hadden Sijke Johannes en Harmen Idzes geen groot belang bij deze stem of gebruikten ze deze om invloed te verwerven, want rond eind 1747 schonken ze het hornleger en de bijbehorende stem aan de heer Ennius Idema. Ze hielden zelf het vrij gebruik.

We zien later dat ook Jan Harmens Rintjema alleen het hornleger in bezit heeft. Tot na 1850 is Peijma altijd deels in handen gebleven van de afstammelingen van de Rintjema's. In 1850 is Ids Pieters Idzinga eigenaar en gebruiker.

Op de Oenema Sate komen we terug bij Sijke Harmens, de dochter van Harmen Idzes.

Harmen Idzes heeft een aantal jaren daadwerkelijk op de Rintjema State gewoond en gewerkt. We zullen zien dat de meesten van zijn kinderen er geboren zijn. Harmen Idzes en Adriaantje Tjerks hebben in ieder geval zes kinderen gehad. Mogelijk is er ook nog een zoon Ids geweest. Deze moet dan in 1720 geboren en vervolgens na 1723 overleden zijn; anders had zoon Jan wel Ids geheten. Het kan ook zijn dat deze Jan genoemd is naar zijn oudste, jong overleden broer. Of heeft Harmen Idzes zijn vader niet willen vernoemen na de affaire met zijn oudste zuster? We weten het niet?

Op 28 september 1731 kocht hij een bakkerij / gortmolen aan de Korenmarkt te Dokkum. We geven een samenvatting van de koopakte:

Harmen idses, huisman onder Hantumhuizen koopt een huijsinge en backerij op 't Coornmerkt ninnen Doccum bij wijlen Pytter Willems mr bakker metterdood ontruimd. Gekocht van Sjoerd Wybbes Osinga vroetsman te doccum en Cornelis Jurjens mr Kistemaker aldaar, curatoren over Auckjen en Sara Pytters mitsgaders de not^s J. suiderbaan als gelastigde van de crediteuren van de gerepudieerde boedel van wijlen Pytter Willems

Op 31 mei 1732 wordt hij burger van Dokkum. Hij koopt daar op 28 december 1733 een huis. We geven weer een samenvatting van de koopakte:

Harmen Idses, coopman en mr. gortmaker en Arjaantje Tjerx, echtelieden te Doccum kopen een huizinge, schuire en hovinge omtrent de Aalsumerpoort door Johannes Jeltus cum soc., de old burgem^r P.J. Hornsma ten Oosten

Kennelijk beviel het stadsleven hem niet want in 1738 wordt hij weer eigenaar/gebruiker van de Rintjema State genoemd. Woonde hij daar toen ook weer? Twee jaar later vinden we hem als boer onder Aalzum, nu op nummer 7. Heeft hij Rintjema verlaten voor zijn oudste dochter Geertje? Die is daar in ieder geval vanaf 1746 met haar man Kornelis Pieters woonachtig geweest.

Waar Aalzum nummer 7 gelegen was, is niet helemaal duidelijk. Beschrijving: ??? Daar overlijdt hij op 27 februari 1748. Zijn vrouw Adriaantje Tjerks overlijdt een week later op 5 maart 1748.

Zijn broer Jan Idzes en een Harmen Alberts, koopman uit Dokkum, worden benoemd tot voogd over hun kinderen Sijke (1728?), Grietje (1735?) en Sjoukje (1740). Deze drie hebben de volwassen leeftijd nog niet bereikt. Alleen van Sjoukje is trouwens het geboortjaar bekend. De anderen hebben we moeten schatten.

De tekst luidt:

Notaris Crans proc. fiscaal wegens Sijke, Grietje en Sjoukjen Harmens in gevolge dispositie van Ariaantie Tjerks.

Curatoren: Harmen Alberts Coopman tot Doccum en Jan Idses huisman tot Nijkerk

In 1749 worden *Harmen Idses kinderen, wel in staat aangeslagen* voor 67 Carolieguldens en 10 stuivers. Dat betekent dat we hun vermogen moeten schatten op tussen de 9.000 en 10.000 gulden. Ze woonden toen allemaal behalve Geertje Harmens, de oudste, te Aalzum. (klopt dit???)

In de quotisatiekohieren vinden we:

Harmen Idses kinders, Oostdongeradeel

Plaats: Aalzum

Omschrijving: wel in staat

Gezin volw: 5 en kind:

Aanslag: 67-10-0

Verhoging: 10

Vermogen:

Bron: Oostdongeradeel, fol. 52

We hebben geen testament gevonden, maar we kunnen wel globaal aangeven hoe de bezittingen van Harmen Idzes verdeeld zijn:

Naam	Erfdeel	Grootte 1748	Aandeel
1. Geertje Harmens	de helft van Oenema Sate	85 pondemaat	42 ½
	helft deel Peijma State	4	2
2. Tjerk Harmens	de helft van Rintjema State	97 ½	48 ¾
	de helft van Tjallema	40	20
	deel Peijma State	6 ½	6 ½
3. Jan Harmens	de helft van Rintjema State	97 ½	48 ¾
	de helft van Tjallema	40	20
	hornleger van Peijma State	6	6
4. Sijke Harmens	de helft van Oenema Sate	85	42 ½
	helft deel Peijma State	4	2
5. Grietje Harmens	een zesde deel van Op de Grouw	100	17
	een vierde deel van Aalzum 7	74	18 ½
6. Sjoukje Harmens	een zesde deel van Op de Grouw	100	17
	een vierde deel van Aalzum 7	74	18 ½

Het lijkt alsof de beide zoons een veel groter aandeel hebben gekregen. Maar ongetwijfeld zijn er ook nog diverse losse stukken land verdeeld en die zullen wel naar de dochters gegaan zijn. We zijn dit niet allemaal nagegaan. Wel hebben we een koopakte uit 1758 waaruit blijkt dat Sijke Harmens ook nog een viertal losse pondematen in het polderland van Ternaard bezat. Overblijvende verschillen zullen wel *in zilveren munt* verrekend zijn.

2.10 Sjoukje Idzes

Terug naar de kinderen van Ids Jans en Sijke Johannes. Sjoukje wordt op 18 december 1695 in Oosternijkerk geboren en is na 1712 overleden. In de familiebijbel wordt ze Lienkje genoemd. Zij noch haar eventuele kinderen worden genoemd in het testament van haar broers uit 1763. Vermoedelijk is ze dus kinderloos overleden. Verder is er over haar niets bekend.

2.11 Jan Idzes

Jan Idzes is geboren op 18 juli 1700 geboren. Jan Idzes overlijdt op 11 juli 1763. We hebben de tekst van zijn grafsteen die op het kerkhof van Oosternijkerk gelegen heeft:

Anno 1763 Den 11 July is
over
leden den Eersamen Ian
Idses
in Leeven Huisman tot
Oosternij
kerk in zijn 63 ste Iaar
en
Leidt alhier begraven
hopende een
salige Opstandinge ten
Jongsten
Daage door JESUS CHRISTUS

Op de avond van zijn sterfdag tussen zeven en acht uur heeft hij zijn testament laten maken. We hebben de originele tekst die op 29 juni 1765 bij het Hof van Friesland werd aangeboden. We geven het belangrijkste deel eruit weer:

Jan Idses te Nijkerk disponeere over zijne goederen mitsgaders over zijne broeders Johannes Idses vaste goederen, justituerende tot sijne erffgenamen desselvs broeders kinders met namen Gertie, Grijtjie, Sijke, Sjoukjen, Jan en Tjerk Harmens,

zullende Gertie Harmens in haar deel hebben onze bewoonde huijsinge, en vier en twintig pond^{ten} waarvan vijfftien en vierde halff pond^{ten} te Berghuisen onder Nijkerk en sestehalff pond^{ten} aan de Suire Ee gelegen is, te samen geprijseert op zes duisent Cargls,

Grijttie zal in haar deel hebben twee derde zathe onder Nijkerk bij Jan Harmens gebruikt wordende geprijseert op agt duisent twee hondert en vijftig Cargls,

Sijke zal in haar deel hebben de plaats onder Ternaard groot een en seventig pond^{ten} geprijseert op seven duisent vijffhondert Cargls,

Sjoukjen zal in haar deel hebben de plaats onder Nijkerk met de bijgevoegde vijftehalff pond^{ten} groot 36 ½ pond^{ten} nog vier pond^{ten} onder Nijkerk bij lange Grouw gelegen, vierdehalff pond^{ten} onder Morra en vijff pond^{ten} mede aldaar agter de kooy gelegen to samen geprijseert op vijff duisen agt hondert Cargls

Jan zal in zijn deel hebben de halve plaats onder Nijkerk bij Douwe Wiggers wed gebruikt wordende geprijseert op seven duisent Cargls,

En Tjerk Harmens de plaats onder Aalsum Pijtter Willems bruijker geprijseert op op agt duisent seven hondert Cargls

Zullende een ijder het zijne hebben met lasten, actien, profijten, servituten en geregtigheden daar to den aanbehoorende, en elkanderen de meerdere off mindere waarde valideren in silvere munte, alsoo alle in egale portie institueren,

verbiedende Sijke en Sjoukjen Harmens, mitsgaaders haare kinderen de goederen haar in deesen toegemaakt iets te moogen verkopen maar beerven aan hun naaste bloed, dog daarvan Cornelis Dirks kinderen uijtgesondert,

Legateere aan mijn broeder Johannes Idses het vrugtgebruik van alle voorschrevene goederen zoo lang hij leeft, mitsgaders alle meubels en huijsgeraden en al hetgeen waarover ik bij deesen niet gedisponeerd hebbe.

Dit mijn testament zijnde, zoo versoeck ik mijn broeder daarna mijn overlijden dien zal approberen en bij een ijder zal worden agtervolgt als sijnde mijn uijterste en laaste wille dien uijt eijgen beweginge hebbe gemaakt ...

We zien dus de uitsluiting van de kinderen van hun oudste zuster Grietje Idzes, getrouwd met Cornelis Dirks, op een deel van de erfenis. Over de reden hebben we al gespeculeerd in de paragraaf over deze Grietje Idzes (zie 2.5).

Het totale bedrag van de erfenis bedraagt 43.250 Carolieguldens. Om een indruk te krijgen van de huidige waarde maken we een vergelijking. Rond 1800 liet een klokkenmaker in Haarlem een bedrag na van rond de 25.000 Carolieguldens. Dit bedrag moest overeenkomstig zijn laatste wil belegd worden om na 200 jaar besteed te worden aan goede doelen. Begin 1999 werd er bekend gemaakt dat het bedrag was opgelopen tot ruim 8 miljoen! Daarbij werd dan nog de kanttekening gemaakt dat er veel geld verloren was gegaan door verkeerde beleggingen in Rusland. Het uiteindelijke rendement bedroeg rond de 3 ½ procent per jaar. Zouden we dat rendement toepassen op de 43.000 van de gebroeders, dan komen we op een bedrag van 145 miljoen!

De erfenis van Johannes en Jan Idzes was naar huidige maatstaven dus een erfenis van vele miljoenen. Wie kreeg er nu wat?

Geertje Harmens erft dus de woning van de broers; we weten niet waar die in Oosternijkerk gelegen was. Grietje Harmens erft de boerderij Op de Grouw. Sijke Harmens erft de Feijma Sate te Ternaard. Sjoukje Harmens erft boerderij nummer 25 te Oosternijkerk. Deze boerderij werd de *Stjelp* genoemd. Jan Harmens erft de helft van de Donia Sate, eveneens te Oosternijkerk. Tjerk Harmens tenslotte erft de *Balstienpleats* op het Sybrandahuis onder Aalzum.

3. De kinderen van Harmen Idzes

3.1 Geertje Harmens Rintjema

Geertje Harmens werd blijkens de tekst van haar grafsteen op 14 september 1721 geboren, vermoedelijk op de Rintjema State. Volgens aantekeningen in een familiebijbel zou ze vier jaar later geboren zijn, op 14 september 1725. Is de gekrulde 1 gelezen als een 5? We weten het niet, maar de eerste datum is het waarschijnlijkst.

Ze is getrouwd geweest met Kornelis Pieters Heeringa (1710-1782), mederechter van de gemeente Westdongeradeel. Deze Kornelis Pieters wordt in 1749 in de Quotisatiekohieren twee keer aangeslagen. Voor een boerderij bij Wierum moet hij betalen 63 Carolieguldens en 8 penningen, en voor een boerderij te Hantumhuizen 19 Carolieguldens en 18 stuivers. Zijn vermogen zal rond de 10.000 Carolieguldens hebben gelegen.

Ze hebben vier kinderen gehad: Jatje (1745), Pieter (1746), Antje (1747) en Adriaantje (1759).

We hebben een overzicht van de groei van zijn vermogen tussen 1768 en zijn dood in 1782, uit de zogenaamde personele kohieren:

1768	Cornelis Pytters Heeringa	588-06-10	van Johannes Idzes!
	Deselve van deze pagina	3000-00-00	
		= 3588-06-10	
1771	Cornelis Heeringa ervt van Trijntje Tjerks van Blija nom uxoria	357-00-00	van de tante van Geertje Harmens
1774	Cornelis Heringa egter verhoogd op deselve nom ux. is geroyeert	8000-00-00	opnieuw van Johannes Idzes
1775	Bijsitter Heeringa	8000-00-00	
1776	Kornelis Pytters Heringa nom ux. erft van Johannes Idses te Nijkerk	4166-13-06	
1777	Bijsitter Heeringa	12166-13-06	
1782	Bijsitter Heeringa erven	12166-13-06	

De laatste boerderij moet de Rintjema State zijn geweest. Kornelis Pieters is daar in ieder geval vanaf 1746 gebruiker geweest. Vandaar vertrok hij in 1751 naar zijn boerderij in Wierum. Volgens een melding in de kerkboeken van Nes/Wierum zou hij pas in 1768 uit Hantumhuizen gekomen zijn. Dat lijkt niet waarschijnlijk tenzij hij tussentijds nog eens teruggegaan is.

Quotisatiekohieren

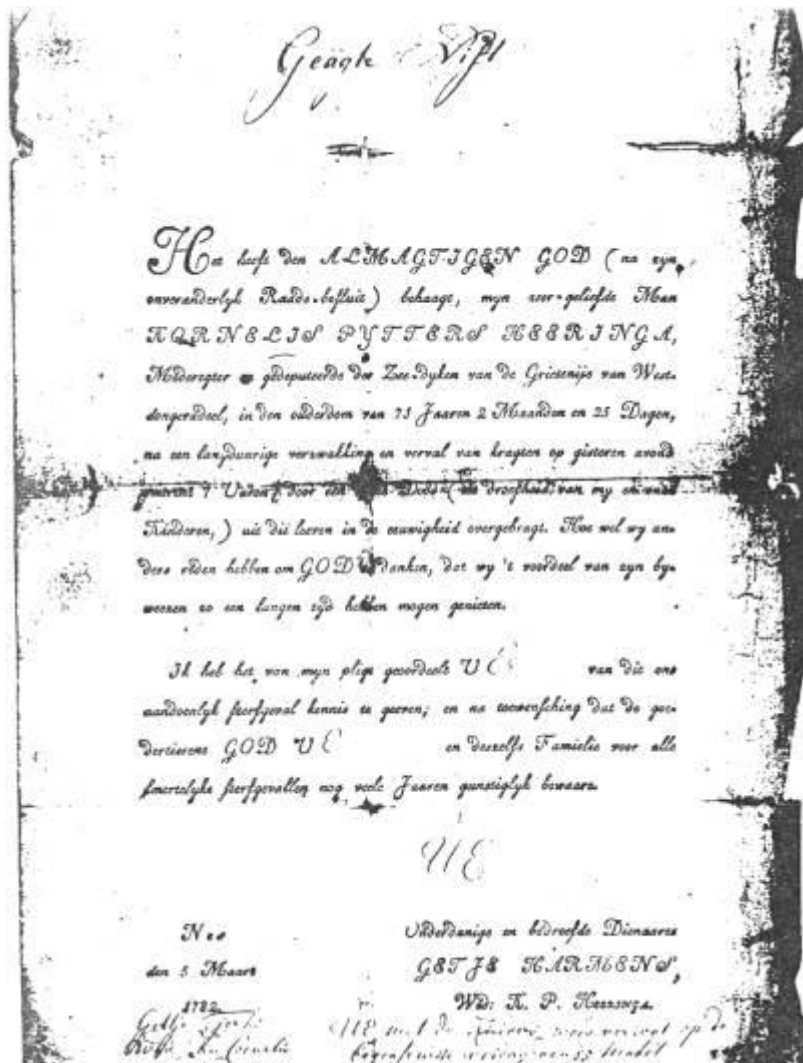
Registers van de mislukte belasting van 1749-1750. In 1749 begon men met de quotisatie (lees: berekening van ieders aandeel) van een nieuwe belasting ter vervanging van die op de consumptie, de vijf speciën en de reële en de personele goedschatting. Op 15 maart 1750 zijn echter de oude belastingen weer ingevoerd. De quotisatiekohieren zijn van groot belang voor de sociale typering van de aangeslagenen.

In 1758 koopt Geertje Harmens een stuk land van haar familie. We geven een samenvatting van de koopacte:

1758 – 14 febr. “Gertje Harmens huijsvrouw van Cornelis Pytters Heeringa huijsman tot Wierum” enz. b.b. en c op 11 pndmt. greidland leggende in de polder van Ternaard enz. gek. van Jan Idses en Johannes Idses beide huijslieden tot Nijkerk wegen $\frac{2}{3}$ en Seyke Harmens huijsvrouw van Tabe Ettes huijsman onder den dorpe Ternaard voor $\frac{1}{3}$ enz. voor 1200 car.gls

Als haar man in 1782 overlijdt stuurt Geertje Harmens een gedrukte rouwbrief aan de Gertje Tjerks, de vrouw van haar neef Jan Cornelis Sjoorda.

Het origineel is bewaard gebleven:

De tekst luidt:

Geachte Nigt

Het heeft den ALMACHTIGEN GOD (na zijn onveranderlijk Raadbesluit) behaagt, mijn zeer geliefde Man KORNELIS PYTTERS HEERINGA, Mederegter en gedeputeerde der Zeedijken van de Grietenije van West-dongeradeel, in den ouderdom van 71 Jaaren 2 Maanden en 25 Dagen, na een langduurige verzwakking en verval van kragten op gisteren avond omtrent 7 Uuren door een zachte Dood (tot Droefheid van my en onze Kinderen,) uit dit Leeven in de eeuwigheid overgebracht. Hoe wel wy anders reden hebben om GOD te danken, dat wy 't voordeel van zyn bywezen zo een langen tyd hebben mogen genieten.

Ik heb het myn pligt geoordeelt U Ee van dit ons aandoenlijk Sterfgeval kennis te geven; en na toewensching dat de goe-dertierene GOD U E en deszelfs Familie voor alle smertelijke sterfgevallen nog veele Jaaren gunstiglyk bewaare.

U E

Nes
den 5 Maart
1782
Gettje Tjerks

Onderdanige en bedroefde Dienares
GETJE HARMENS,
Wed: K.P. Heeringa
UE met de Kinderen word verzegt op

wed Jan Cornelis

begrafenisse vridag den 9^e Maart

Ze noemt zich in deze brief dus geen Rintjema. Uit deze brief blijkt ook dat er nog wel contact bestond tussen de Sjoorda's en de Rintjema's. Maar ach, 1711 is ook al meer dan 70 jaar geleden.

We hebben het grafschrift van Kornelis Pieters (wel grotendeels gereconstrueerd) die net als zijn vrouw in de kerk van Nes begraven ligt:

Anno 1782 den 4 Maert is
in den Heere Gerust de
Eerbare Kornelis Pytters
Heeringa in Leven
Mederegter en
Dijksgedeputeerde van de
Grietenije van
Westdongeradeel
in den ouderdom van 71
Jaar 2 Maan
den en 25 dagen Legt
alhier Begraven

Geertje Harmens en Kornelis Pieters hebben drie kinderen: Pieter, Jatje en Adriaantje. Pieters kleinzoon, Jacob Louws Heeringa trouwt in 1843 met Adriaantje Idzes Idsinga, een achterkleindochter van Sijke Harmens Rintjema, zijn achternicht dus. Hij wordt boer op de Rintjema State.

Geertje Harmens overleed op 18 juni 1783. Op haar graf vinden we dan de naam **Rintjema**. Ze ligt begraven in de kerk van Nes Westdongeradeel. We vinden haar grafsteen nog altijd in het gangpad van deze kerk, als vierde vanaf de deur. Deze steen heeft het volgende opschrift:

Anno 1783 den 18 Juny is
in den
Heere Gerust de Eerbare
Geertje Har
mens Rintjema Wed. van
Kornelis
Piters Heeringa in Leven
Mederegter
van de Grietenije van
Westdongeradeel
in den ouderdom van 61
Jaar 9 Maan
den en 4 dagen Legt alhier
Begraven

Op haar grafsteen treffen we ook een wapen aan: een zogenaamd accoladeschild met daarop aan de linkerkant een halve adelaar en rechts drie klaverbladen, in de vorm van een driehoek met de punt naar boven. Boven het accoladeschild bevindt zich een kroon met daarop vijf klaverbladen. We kennen het van een tekening. Het echte wapen is nagenoeg geheel met beton dichtgesmeerd; dan lag de looper wat beter!

Te zien is alleen nog de kroon met drie parels aan weerskanten en drie in het midden. Mogelijk betreft het hier het familiewapen zoals dat door haar familie gevoerd werd. Zeker is dit allerm minst.

Hoe het ook zij, de huidige Rintjema's hebben geen recht op dit wapen. Een wapen mag alleen gevoerd worden als er een rechtstreekse afstamming via de mannelijke lijn kan worden aangetoond.

3.2 Jan Harmens Rintjema

Jan Harmens Rintjema werd volgens een aantekening in de boeken van de Hervormde Kerk op 19 mei 1723 geboren, op de Rintjema State. Hij is na de dood van zijn ouders in 1748 mede-eigenaar de Rintjema State. Hij gebruikt op dat moment de Oenema Sate.

Op 27 juni 1749 trouwt hij met Betske Sytses. Op 7 juni 1754 laat hij zich in de Hervormde kerk dopen. Hij blijft dus niet doopsgezind. Ze hebben drie kinderen gehad: Adriaantje (1753), Harmen (1754) en in 1755 wordt er een kind doodgeboren. Van Adriaantje weten we dat ze jong overleden is. We hebben namelijk haar grafschrift uit de kerk van Oosternijkerk:

Anno 1762 den 9 Januarij is
over
leeden den Eerbare
jongedochter
Adriaantie Jans op
Saterdagavond
agt uur gerust oud omtrent
Tien jaer
en leit alhier begraven
verwagtede
een salige opstandinge in
CHRISTO JESU

Ook Harmen Jans moet jong zijn overleden. Er wordt in Jan Harmens testament niet meer over kinderen gesproken.

Hij blijft boer op de Oenema Sate tot en met 1754 als hij ruilt met zwager Tabe Ettes. Volgens het lidmatenboek vertrekt hij in 1756. Hij wordt dan boer op Aalzum 7, tot en met 1758. Van 1759 tot en met 1764 boert hij op de boerderij Op de Grouw. Hij woont in die jaren op de boerderij Meijrink met nummer 13. Maar in 1765 wordt hij boer op de Rintjema State en blijft dat tot aan zijn dood in 1785.

Waarschijnlijk is Jans eerste vrouw vlak na 1780 overleden. In dat jaar wordt ze nog genoemd in de nalatenschap van haar ouders.

In 1783 trouwt hij met Maaike Hendriks van der Meij (1736-1818). Zij was getrouwd geweest met Hendrik Melis Wynia (1715-1782?) en had in 1783 nog vier kinderen: Melis (20), Trijntje (17), Grietje (14) en Hendrik (10). Ten tijde van Maaike Hendriks overlijden in 1818 waren alleen Trijntje en Hendrik nog in leven. Trijntje was in 1805 getrouwd met Klaas Pieters Bosch, een landbouwer.

Hendrik Wynia is later eigenaar en gebruiker van de Donia Sate bij Oosternijkerk. De helft daarvan had Jan Harmens van zijn ooms geërfd had. De andere helft kocht zijn weduwe in 1786. Ze betaalt er 6.874 goudguldens en 21 stuivers voor, ofwel 128 ½ goudguldens per pondemaat.

Tegenwoordig is de Donia Sate gelegen aan de Ropsterwei 5. Hij wordt bewoond door architect Gunnar Daan. Aan de achterzijde vinden we een ingemetselde steen met daarop de tekst:

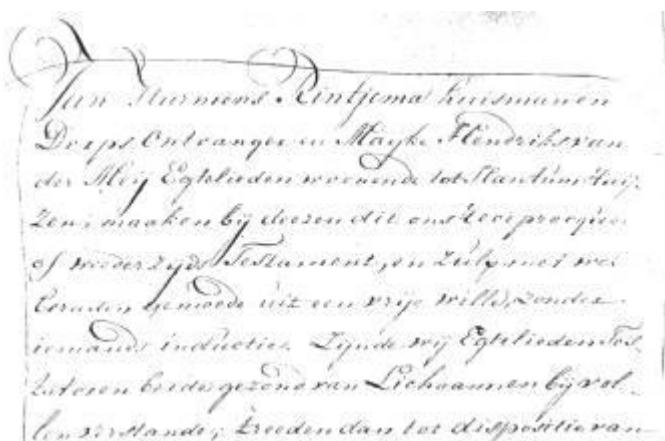
*Deze huizinge is gebouwd
door Maayke Hendriks van der Mey
laatste weduwe van wijlen
Jan Harmens Rintjema
woonachtig te Nes
in den jaren
1803*

De genoemde Hendrik Wynia – in 1801 getrouwd met Antje Pieters Helder - was in 1813 Adjoint Maire, een soort Loco Burgemeester. Hij zweert in dat jaar trouw aan Napoleon. Een half jaar later moet hij al weer twee vingers in de lucht steken. Deze keer om trouw te zweren aan de teruggekeerde Prins van Oranje. Gelukkig kan hij zijn baantje behouden. Later, in 1821, is hij assessor (een soort wethouder) van Oostdongeradeel. In 1821 verkoopt hij Donia en verlaat de boerderij. Hij overlijdt in 1828, 55 jaar oud.

Terug naar Jan Harmens. Hij noemt zichzelf bij zijn tweede huwelijk in 1783 **Rintjema**. Hij voert die naam in ieder geval al sinds 1772. Dan wordt hij als zodanig vermeld in de floreenkohieren. In 1768 was dat nog niet het geval. Hij is de eerste uit de familie die de naam Rintjema als achternaam gebruikt. Als beroep wordt vermeld *ontvanger*, een ambtenaar aan wie de invordering van belastingen is opgedragen.

Twee jaar later in 1785 overlijdt hij. Zelf had hij geen kinderen meer. Zijn erfgenamen had hij vastgelegd in zijn testament uit 1783.

We tonen hiernaast eerst een fragment.

We hebben de volledige tekst:

Jan Harmens Rintjema huisman en dorpsontvanger en Maijke Hendriks van der Meij Egtelieden wonende tot Hantumhuijzen; maaken bij deezem dit ons reciproque of weederzijds Testament, en zulk met wel beraden gemoede uit een vrije wille, zonder iemands inductie. Zijnde wij egtelieden Testatoren beide gezond van Lichaam en bij vollen verstande; Treeden dan tot dispositie van onze tijdelijke en na te latene goederen;

Zoo stelle ik Testator tot mijn eenige en universeele Erfgenaam van alle mijne goederen, mijn Huisvrouw Maijke Hendriks van der Meij voornoemd; of bij vooroverlijden van dezelve haar dan in leeven zijnde kinderen of kindt; dezelve bij substitutie daartoe roepende;

Egter met deeze bepalinge, dat mijn Boereplaats Rintjema genaamd, en thans door ~~mij~~ ons wordende bewoond, direct na mijn vrouws dood (indien zij na mij kooft te overlijden) zal keeren erven en devolveeren op de dan in leeven zijnde kinderen van mijn wijlen Broeder Tjerk Harmens, en aan de dan in leeven zijnde kinderen van mijn zuster Sijke Harmens (exempt haar voordogter genaamd Adriaantje Taabes huisvrouw van Boote Klazes Wijnja, welke daaraan geen part nog deel zal hebben) alsmeede aan de dan in leeven zijnde kinderen van mijn wijlen zuster Gertje Harmens, welke alle te zamen die plaats zoodanig dan zullen erven, dat een ieder hunner daar aan een gelijk aandeel zullen hebben,

zullende indien die plaats alsdan door mij ofte door mijn vrouw met huurjaaren mogte zijn bewaard, zij den huurder 't gebruik dier plaats voor de daarvoor beloofde huurpenningen tot het uiteinde der huurjaaren moeten laten behouden, des genietende de huur en zullen zij deeze plaats nimmermeer mogen verdeelen nog verkopen, of aan een vreemde mogen verpanden, of op eeniger hande wijze veraliëneren.

Willende ik dat zij dezelve of massaal zullen houden, ofte indien zij zulx verkiezen den een den ander uitkopen, zoo dat een of meer hunner, eigenaars van de geheele plaats worden; zullende zij tezaamen uitkeren, en direct na mijn vrouws dood betalen, aan de dan in leeven zijnde kinderen van mijn wijlen Suster Grietje Harmens en Sjoukjen Harmens de summa van een duizend guldens in baaren gelde.

aen welke kinderen ook direct na mijn vrouws, door mijn vrouws kinderen zal moeten worden uitgekeerd en in baaren gelde betaald, de summa van zeeven duizend guldens, zullende deeze 7000 en de voorengemelde 1000 guldens, door de dan in leeven zijnde kinderen van mijn wijlen susters Grietje en Sjoukje Harmens ieder voor een gelijk aandeel genoten, en niet naar staaken maar na hoofden gedeeld worden, gelijk ook de plaats voorengemeld, door diegeene welke dezelve na mijn vrouws dood erven, ook naar hoofden, ieder voor een gelijk aandeel zal genoten worden.

Willende ik Testator dat indien mijn zuster Sijke Harmens bij het overlijden van mijn vrouw nog in leeven mogte zijn, dat zij dan zoo lange zij leeft, zal trekken de profijten van dat aandeel aan de Boereplaats, welke haar kinderen bij dezen is toegemaakt.

Legateerende ik Testatrice indien ik voor mijn man kome te overlijden, alle mijne inboelen en huisgeraden, sampt boerereeuw en gereedschappen, sampt leevende have niets exempt aam mijn man en zulx ter lijfstonde;

met magt omme daarmede zoodanig in allen opzigte te mogen doen en handelen, zoo met verkoopen, verteenen en veraliëneren, als een ieder met zijn eigen goed geoorloofd is, zonder dat hij daar staat en inventaris van behoeft te leveren, veel min om borge voor de bewaaringe te stellen.

Voorts stelle ik tot mijn universeele erfgenaamen van alle mijne goederen, mijne kinderen, ieder voor een egaale portie, en bij vooroverlijden van dezelve des overleedenens kint of kinderen in des overleedenens plaatze,

egter met deeze bepalinge, dat indien onder mijn na te latene kinderen een of meer zijn mogten, welke ik bij mijn teegenwoordige man in echte had verwekt, en dat indien zoodanig kindt ofte kinderen naa mij, maar voor mijn man mogten overlijden, dat dan al het geene door dat kint ofte die kinderen van mij mogte zijn geerfd, na de dood van mijn man zal weederkeeren en erven op mijn oudere dan in leeven zijnde kinderen, zullende ook mijn dan in leeven zijnde kinderen uit hoofde, als erfgenaamen van mij, het recht hebben, om de helft van alle de inboelen, huisgeraden, huismannereeuw en gereedschappen, vee en leevende have, die mijn man indien hij na mij leeft bij zijn overlijden nalaat, na hun te neemen als hun wettig erfgoed, hun van mij aanbeërfd, waartoe ik hun bij deezen substitueere.

Dit dan alzoo zijnde ons egtelieden testatoren's uiterste en laatste wille, zoo willen en begeren wij, dat dezelve na ons dood stiptelijk zal worden agtervolgd, en dat dezelve stand zal grijpen, als een solemneel reciproque of wederzijds testament, codicil donatie causis mortis, of onder zodaanige benaminge als best met de rechten deezer provincie kan bestaan, hebbende wij deezen zelve eigenhandig onderteekend, ter presentie van nabenoemde perzoonen, die deezen neevens ons als getuigen hebben verteekend, nadat zij ons hadden zien teekenen en hooren verklaren, dat hierinne ons uiterste en laatste wille was vervat, op ons eigen aangeeven geschreeven, en ons dor den schrijver deezes duidelijk en van woorde tot woorde was te vooren geleezen, en den inhoud bij ons wel was verstaan en begreepen, zijnde de getuigen niet als 't begin en einde te vooren geleezen.

de naamen der getuigen zijn als Gerben Feenstra schrijver onder 't Ressort van Friesland, Johannes Wilhemus Johansen, Faandrich onder de Vriessche Guarde, Hendrik Klaprot organist, Hein Hettes Coopman, Jan Blom geappointeerde soldaat, Johannes Lens mr Bakker, benevens Eliza Heringa Procr Fiscaal en schrijver deezes alle binnen Leeuwarden woonende.

Aldus gedaan in een context, zonder tusschenkoming van eenigen vreemden handel ten huize van de Procr Fiscaal E. Heringa voornoemd, op huiden den twee en twintigsten van Herfstmaand zeeventien hondert drie en tagtig zegge 22 7br 1783. (was getekent) Jan Harmens Rintjema, Maaïke Hendriks van der Mei. G. Veenstra schrijver. J.W.Johansen vaand. H. Klaprodt, Hein Hettes dit is + Jan Blom zijn gezette merk. Johannes Lentz. E. Heringa Pr. Fiscaal 1783.

In eerste instantie lijkt het er op dat Maaïke Hendriks van der Mei met een groot deel van de erfenis aan de haal gaat. Maar dat valt bij nader inzien nogal mee. Zij en haar kinderen erven niet de Rintjema State. Ze erven wel de helft van Donia Sate, maar moeten daarvoor ter compensatie 7.000 Carolieguldens aan de nog levende kinderen van Grietje en Sjoukje betalen. In 1818 zijn dat trouwens van Grietje: Harmen, Adriaantje en Sijke Roelofs, en van Sjoukje: Adriaantje, Trijntje en Akke Durks. Deze zes mogen dus totaal f 8.000,- verdelen.

In 1786 is er door de weduwe van Harmen Tjerks Rintjema, de oudste zoon van Tjerk Harmens nog een proces gevoerd tegen de weduwe van Jan Harmens over de erfenis. Volgens deze weduwe, Ytje Halbesma, was het testament een vervalsing. Ze verliest het proces. Ze zal waarschijnlijk zeer teleurgesteld zijn geweest over het testament, want als we dat goed begrijpen erven zij en haar kinderen niets omdat haar man, Harmen Tjerks Rintjema reeds is overleden.

Had weduwe Ytje Halbesma ongelijk met haar beschuldiging? Waarschijnlijk wel, maar vreemd is dat er in het testament twee keer gerept wordt van een wijlen zuster Sjoukje, terwijl deze echt nog springlevend is en haar broer Jan zelfs 20 jaar zou overleven. Hoe kon Jan Harmens zich zo vergissen? Zijn zuster woonde notabene luttele kilometers verderop.

Opmerkelijk is trouwens dat de Rintjema State verdeeld wordt onder de nakomelingen van de drie oudste kinderen van Harmen Idzes. De nakomelingen van de andere twee krijgen alleen geld. Waarom was dat? Waren alleen de oudste drie er geboren? Hadden die een speciale band met de boerderij? We weten het niet. Wel lijken de erfgenamen aan Jan Harmens wens om de boerderij in de familie te houden te hebben voldaan. Nog ruim honderd jaar blijft de boerderij familiebezit.

In 1785 overlijdt Jan Harmens Rintjema. Er wordt dan een inventaris van zijn vermogen gemaakt. We geven eerst weer een fragment:

Den Boedel en nalatenschap
 van wijlen Jan Harmens Rintjema
 in leeven huisman en ontfangen
 van den dorpe Hantumhuizen
 en aldaar den 19 April 1785 overleeden
 op en aangegeven door deszelfs w
 Majke Hendriks van der Meij
 ex testamento erfgenaem van
 de overleedene om daarna het
 collateraal aan den lande te
 voldoen.

We geven de tekst hier weer:

Pro patria

Inventaris van

Den boedel en nalatenschap van wijlen Jan Harmens Rintjema in leeven huisman en ontfangen van den dorpe Hantumhuizen en aldaar den 19 April 1785 overleeden op en aangegeven door deszelfs w Majke Hendriks van der Meij ex testamento erfgenaem van de overleedene om daarna het collateraal aan den lande te voldoen.

Vastigheden

Een zathe land cum annexis onder den dorpe Hantumhuizen Rintjema genaamd, bij den overleedene bewoond en met er dood ontruimd groot na naam en faam hondert veertien en een halff pond, staande ten reële cohiere op een huur van 610-11-8, naar reël
 Dog waar af moet worden gededuceerd het pond lands door den overleedene aangekocht, staande ten reële cohiere op N° 11 onder de losse landen te Ternaard op een huur van f 41-10 waarvan 't reël belooft 7-11- welk reël van bovenstaand moet worden afgetrokken, vermits pond is gemaard dus

f 111— — 4

Blijft dus

f 7— 11—

103— 9— 4

Belooft aan capitaal

f 10346— 5 —

De gerechte helfte van een zathe lands onder den dorpe Nijkerk bij Pijter Pijters Postumus bewoont en gebruikt, staande ten reële cohiere op een soma van twee sestig Cargls seeven stuijvers twee penn uitgetrokken

Belopende aan capitaal

f 6235—12— 8

Een huisinge cum annexis onder den dorpe Ternaard bij Jan Durks cum suis gebruikt voor een huis van twee en twintig Cargls¹

dus aan reël vier Cargls

belooft aan capitaal

f 400— —

De gerechte helfte van een huisinge cum annexis onder Hantumhuizen doende te huur drie Cargls tien stuijvers dus aan reël twaalf stvs twaalf penn

belooft aan capitaal

f 63—15—

De gerechte een derde part van een zeesnikke cum annexis getaxeerd op een zoma van neegen hondert Cargls, dog vermits staande Egte ingekomen hier voor de helfte ad

f 450— —

¹ Dit betreft het hornleger van de Peijma State

<i>De leevende haves, huismannereuw en beslag mitsgaders de op zolder leggende graenen te zijn door Pijter Idsardi, mederechter van Westdongeradeel en Durks Idses Banga, huisman onder Hantumhuizen, getaxeerd op een zoma van twee duizend twee hondert seeven en twintig Caroli Guldens</i>	<i>f 2227— —</i>
<i>Voor een parts verkogte wol, graenen, en de coopschat van een paard salvo calculo te goede een zoma van driehonderd cargls</i>	<i>f 300— —</i>
<i>Des gereede penn. ten sterfhuize voor de overleedenes aandeel bevonden rendeeren een zoma van een duisent agt hondert en vijfftig cargls</i>	<i>f 1850— —</i>
<i>Het silver en goudt door Claas Djurrema mr silversmid to Dokkum getaxeerd zijnde, bedraagt een zoma van twee hondert vier cargls seeven stuivers</i>	<i>f 204— 7—</i>
<i>Te goede zijnde onderzetters van het ontfang van Hantumhuizen belopen salvo calculo een zoma van tagtig cargls</i>	<i>f 80— —</i>
<i>Dus beloopt het profijtelijke des boedels een zoma twee en twintig duisent een hondert ses en vijfftig carolij guldens negentien stuivers</i>	<i>22156—19—</i>

Schadelijke staat

<i>Vorenstaandes profijtelijke staat moet worden vermindert, en dus voor schadelijk gebragt sodanige gelderen als zijn ingekoomen op de profijtelijke effecten, die door Maijke Hendriks van der Meij wed. van de overleedene ten egte zijn ingebragt belopende een soma van twee duisent en seeven en vijfftig Carglds dus</i>	<i>2057— —</i>
<i>N.N. competeert van deezen boedel ingevolge obligatie een zoma van agt hondert Carglds dus</i>	<i>800— —</i>
<i>De doodschulden belooopen een zoma van hondert seeven en vijfftig Carglds vijfftien stvs</i>	<i>157—15—</i>
<i>Des lands lasten Februarij en Maij 1785 verscheenen belopen volgens opgave van den ontfanger een zoma van vijff hondert twee en dertig Carglds en seeventien stuivers</i>	<i>532— 7—</i>
<i>Costen gevallen over de be, en ontzegeling ten sterfhuize tien Carglds agt stvs dus</i>	<i>10— 8—</i>
<i>Dus beloopt de schadelijke staat een zumma van drieduisent vijffhondert agt en vijfftig Carolij guldens</i>	<i>3558— —</i>
<i>Vorenstaand, profijtelijk staat des boedels beloopt</i>	<i>22156—19—</i>
<i>Schadelijke staat</i>	<i>3558— —</i>
<i>Geblijkende also dat het zuivere profijtelijke des boedels rendeert een zoma van agtien duisent vijff hondert agt en 't neegentig CarGldens neegentien stuivers</i>	<i>18598—19—</i>
<i>Aldus op en aangegeven, in kennisse mijn hand actum den 28^e Junij 1785 (was get.)</i>	
<i>Maaïke Hendriks van der Meij</i>	

Maaïke Hendriks heeft de Rintjema State direct na de dood van haar man verlaten. Pachter wordt Goffe Jans, in ieder geval tot 1805. Zelf overlijdt Maaïke Hendriks in 1818. Op 29 maart 1793 had ze te Nes nog de doopbelijdenis ondergaan. Ze wordt dan lid van de hervormde kerk. We hebben de tekst van haar grafsteen die in de kerk van Nes Westdongeradeel ligt. Het bovenste gedeelte ervan was onleesbaar. Het onderste gedeelte luidt als volgt:

..... grafstede
op den 10 junij 1818 is in
den
ouderdom van 82 jaar 10
maanden
en 10 dagen te Nes
overleden
Maayke Hendriks van der
Meij
eerst gehuwd geweest met
Hendrik
Melis Wynia in leven
landbouwer
te Nes en laatst wed. van
wijlen
Jan Harmens Rintjema in
leven
ontvanger van Hantumhuizen
en ligt alhier begraven

3.3 Tjerk Harmens

Tjerk Harmens werd rond 1725 geboren te Hantumhuizen op Rintjema. Hij krijgt op 23 november 1749 de volwassendoop. Op 27 april 1749 trouwt hij met Antje Binnes (1731-1811), een dochter van Binne Martens (1700?-1767) – boer te Betterwird bij Dokkum en Mennist – en Tjitske Baukes (1704-<1767). Deze Binne Martens wordt in 1749 op zijn boerderij te Betterwird aangeslagen voor 127 Carolieguldens 3 stuivers en 10 penningen. Dat betekent dat we diens vermogen moeten schatten op tussen de 25.000 en 30.000 Carolieguldens.

Dat vermogen was afkomstig van Tjitskes oudtante Jetske Dirks van der Meij. Tjitske en haar man waren bij haar tante op de Uithof (nummer ?) gaan wonen. Deze had bepaald dat haar bezit naar Tjitske Baukes zou gaan als deze kinderen zou krijgen. En dat gebeurde dus inderdaad. Na Tjitske zou haar zoon Marten (1740-1795) op deze boerderij terechtkomen.

Deze Marten Binnes had één dochter, Tjitske (1786-1844). In haar acte van overlijden staat ze vermeld als Tjitske Martens Faber, maar in de overlijdensakte van haar man, Simon Jacobs Faber, staat: gehuwd met Tjitske Martens **Rentjema**. Noemde ze zichzelf zo, naar haar neven en nichten van oom Tjerk? Haar dochter Tietje Simons Faber trouwde met Former Jans Idsardi. Nakomelingen daarvan zouden tot 1960 op deze boerderij blijven wonen. Rond dat jaar werd de boerderij afgebroken.

Terug naar Tjerk Harmens. Hij is van 1749 tot 1756 boer te Betterwird op nummer 9, een boerderij van zijn schoonvader (welke is dit?). In 1756 vertrekt hij naar de Rintjema State. Hij is van 1748 tot 1763 voor de helft eigenaar. Daar op de Rintjema State is hij boer tot 1765. Dan koopt Jan Harmens, voor de andere helft eigenaar, hem uit. Tjerk vertrekt dan naar Raard waar hij boer is op nummer 6. Deze was gelegen ten noordwesten van Raard waar de Holwerdervaart en de Dwarsmeer elkaar kruisen. Deze plek werd **Spriens** genoemd.

In 1763 wordt Tjerk Harmens genoemd in het testament van zijn ooms Jan en Johannes Idzes - beide kinderloos gestorven - Aalzum nummer 15 (*Balstienpleats*, liggend in het gehucht Sybrandahuis onder Aalzum). In Raard wordt hij in 1768 aangeslagen over 3.000,-. Dit is de drieduizend die hij net als zijn broer en zusters als voorschot op de erfenis van zijn ooms Jan en Johannes Idzes heeft gekregen. De rest volgt in 1776. In 1778 vertrekt het gezin naar boerderij nummer 4 te Betterwird nadat Sjoukje, de zuster van Tjerk Harmens vrouw Antje, overleden is. Deze boerderij had zijn vrouw in 1768 geërfd van haar ouders.

In 1776 erfde hij dus definitief de Balstienpleats, een boerderij gelegen aan de zandweg naar Aalzum, (nu Dokkumerwei 2). In 1780 zijn zijn erfgenamen nog eigenaar van het zogenaamde hornleger, maar het meeste land is verkocht.

Van 1768 tot 1778 is Tjerk Harmens ook nog eigenaar en gebruiker van boerderij nummer 25 te Raard met 56 pondemaat land. Deze boerderij was en is gelegen aan de Dokkumer Ee; het is de tweede direct ten oosten van de Hoge Brug bij Raard. In 1788 en 1798 is zijn weduwe eigenaar en zijn zoon Binne Tjerks gebruiker. In 1818 zitten zijn broer Jan en zijn zuster Adriaantje er. Later in 1828 is het land verdeeld onder de erven. Het huis blijft nog lang in het bezit van de Heslings. Jan Tjerks was getrouwd met Ykje Geerts Hesling.

Te Betterwird overlijdt Tjerk Harmens op 20 april 1779. In 1780 wordt zijn weduwe Antje Binnes belast over 13.285, een heel behoorlijk vermogen. Maar het is grotendeels afkomstig van Tjerk's kant. Erfde zijn vrouw niets of niet veel? Haar broer Marten Binnes was wel een zeer vermogend man. Wel was Tjerk na 1767 eigenaar van Betterwird nummer 4, een boerderij van zijn schoonvader.

Zijn weduwe (*Tjerk Harmens weduwe*) wordt in de periode 1796-1805 genoemd als bezitster van een phaëton, een soort rijtuig. Ze moet daarover rijtuigenbelasting betalen.

In 1785 erven de zeven nog overgebleven kinderen van hun oom Jan Harmens Rintjema, een erfenis die pas zal worden uitbetaald in 1818, als zijn laatste weduwe is overleden. De erfenis gold evenwel alleen de dan nog in leven zijnde kinderen van Geertje, Tjerk en Sijke Harmens. Wat betreft Tjerk waren dat Binne, Jan, Jitske en Sijke.

We hebben Tjerk Harmens al genoemd als de stamvader van de huidige Rintjema's. Hij en Antje Binnes kregen 9 kinderen.

We geven ze eerst in schema:

3. Tjerk Harmens 1725?-1779 geh. 1749 Antje Binnes 1731-1811 dv Binne Martens & Tjitske Baukes boer te Betterwird Voor 1756 boer te Betterwird van 1754-1763 mede-eigenaar Rintjema State van 1756-1765 woonachtig op de Rintjema State van 1778-1779 boer te Betterwird	1. Harmen Tjerks 1751-1785 geh. 1773 Ytje Johannes Halbesma 1753-1843 In 1775 boer op boerderij ten zw van de Hoge Brug bij Rinsumageest 2. Tjitske Tjerks 1756-<1806 1778 Sipke Pieters Prins 1749-1827 boer en landbouwer Balstienpleats 3. Binne Tjerks Rintjema 1758-1831 Geh. 1783 Martje Piers v/d Ploeg 1761-1827 In 1819 landbouwer te Bornwird In 1823 Gardenier te Raard 4. Adriaantje Tjerks 1759-1796 Geh. 1782 Reinder Freerks Spriensma 1752-1826 Veehouder op Groot Spriens te Raard 5. Jan Tjerks Rintjema 1763-1828 Landbouwer te Betterwird en Raard geh. 1798 IJkje Geerts Hesling 1773-1849 6. Jitske Tjerks Rintjema 1765-1832 Geh. 1785 Fedde Jacobs Viersen 1761-1845 boer te Janum, Birdaard, Hiaure, Herbaijum 7. Marten Tjerks 1767-<1785 8. Sjoukje Tjerks 1768-<1806 geh. 1790 Rein Cornelis Zijlstra ?-<1811 9. Sijke Tjerks Rintjema 1770-1826 Geh. 1794 Johannes Roelofs Dantuma 1770-1827 boer te Wetzens en Betterwird
--	---

1. Harmen Tjerks Rintjema (1751-1785)

Hij werd geboren te Betterwird op 30 augustus 1751. Hij was boer te Raard en na 1775 te Rinsumageest. In laatstgenoemde plaats bezaten hij en zijn vrouw de boerderij ten zuidwesten van de Hoge Brug over de Dokkumer Ee. Deze hadden ze geërfd van de oudtante van zijn vrouw. Hij is daar overleden op 2 september 1785.

Hij is getrouwd te Raard op 4 april 1773 met Ytje Johannes Halbesma. Na het overlijden van haar aangetrouwde oom Jan Harmens overlijden voerde Harmen Tjerks weduwe in 1786 een proces tegen de weduwe van Harmens Rintjema over diens erfenis. We hebben hier bij Jan Harmens Rintjema al het nodige over gezegd.

Kennelijk is Harmen Tjerks nog in redelijk goede doen; al zijn dochters trouwen met mannen van een zekere welstand.

Zijn oudste dochter Antje Harmens Rintjema trouwt in 1796 met Hepke Geerts Hoekstra (1767-1857), een landbouwer en vervener.

Zijn tweede dochter Ykje Harmens trouwde in 1800 met Eelke Simons van der Woude (1777-1854). Hij was van 1812 tot 1842 landbouwer op de “de Groote Plaats” alias “De Roomschothel” (klopt dat wel; zijn twee verschillende boerderijen) te Jislum. Hij was een van de voornaamste geldschieters toen een nieuwe kerk voor de afgescheidenen werd gebouwd in Wanswerd aan de streek die op 1 september 1841 klaar was. Eelke betaalde hiervoor f 200,-; alleen zijn broer Pieter betaalde meer.

De derde dochter, Sjoukje Harmens, trouwde in 1815 met Jacob Sapes Kooistra (1782-1847). Jacob was een rondtrekkend landbouwer en kooiker die achtereenvolgens te Birdaard, Roodkerk, Hallum, Roodkerk en tenslotte Rinsumageest woont. Sjoukje Harmens blijkt op huwelijksvoorwaarden te zijn getrouwd. We hebben de acte:

Voor Gerrit R. Voormeulen openbaar notaris residerende te Rinsmageest in het Canton Bergum, Arrondissement Leeuwarden, Provincie Vriesland en in tegenwoordigheid van nagenoemde en mede ondergeteekende getuigen compareerden Jacob Sapes Kooistra Landbouwer wonende onder Hallum, weduwnaar Fokeltje Hendriks, meerderjarige zoon van Sape Rinses Kooistra landbouwer wonende te Birdaard en van wijlen Rinske Jitses Spar ter eenre, en Sjoukje Harmens Rintjema zonder bedrijf, meerderjarige dochter van wijlen Harmen Tjerks Rintjema en van Ytje Johannes Halbesma thans hertrouwd aan Jan Jacobs Viersen landbouwer onder Rinsumageest bij welke zij inwoont, ter andere zijde.

Dewelken uit hoofde van het voorgenomen huwelijk tusschen Jacob Sapes Kooistra en Sjoukje Harmens Rintjema, hetwelk binnenkort zal voltrokken worden, hebben bepaald, de bedingen en voorwaarden van hun toekomstig huwelijk zoo als hierna volgt: - Er zal gemeenschap van goederen tusschen de aanstaande Echtgenooten plaats hebben, en die gemeenschap zal bestuurd worden volgens de grondbeginsels van de gemeenschap uit kracht van de wet, behoudens de wijzigingen, die hierna bij overeenkomst bepaald zullen worden. De vóór het huwelijk gemaakte schulden zullen betaald worden door degene die dezelve gemaakt heeft. De bruidegom brengt ten huwelijk aan de helft van een boerenhuizing en schure, hoving met bomen en platagie staande en gelegen onder Hallum en aldaar geqoteerd met N° 140; benevens de helft in een vogelkooi en de helft van ongeveer twintig pondematen land daarbij behoorende, zoodanig hetzelfde bij hem wordt bewoond en gebruikt, als mede de helft in het boere reeuw en beslag en verdere roerende goederen getaxeerd op eene somma van vijfhonderd guldens.

En aan de zijde van de bruid wordt ten huwelijk ingebracht eene som van tweeduizend guldens. Het meerder bedragen van hun bovengemelde respectieve huwelijks goed benevens al het geen gedurende het voorschreven huwelijk aan de gemelde aanstaande Echtgenooten persoonlijk zal aankomen, zoo van roerende als onroerende goederen bij erfopvolgingen, giften, legaten als anderszins zal in hunne gemeenschap niet komen, maar zal zijn en blijven het eigendom van diegene der aanstaande Echtgenooten uit wiens hoofde de zelve goederen zullen aankomen en zal door hem of de zijnen bij ontbinding van de voorschreven gemeenschap worden teruggenomen.

De verloofden hebben verklaard, dat de langstlevende het genot der goederen zal hebben, welke de eerststervende zal komen na te laten. Gedaan en gepasseerd te Rinsumageest, ten kantore van den ondergetekenden Notaris, op den twee en twintigsten Mei achttienhonderd en zestien, in tegenwoordigheid van Gaele Pieters van der Schaaf, kuiper en Jan Jans Heegstra arbeider wondende te Rinsmageest als verzochte getuigen. En hebben de Comparanten en de getuigen benevens de Notaris na duidelijke voorlezing deze acte geteekend.

Dochter nummer vier, Akke, trouwt in 1807 met Christiaan Carels Oberman (1780-1849). De houthandel Oberman te Dokkum was eigendom van nazaten van de broer van Christiaan.

De laatste dochter wordt in 1808 gedoopt als Harmke Harmens Posthumus. Ze is dan 23 en kennelijk na de dood van haar vader geboren. Bij haar overlijden heet ze toch Rintjema. Ze trouwt in 1807 met Meindert Dirks de Vries (1787-1854). Hij is eerst schoolmeester te Rinsumageest en later notaris te Augustinusga.

2. Tjitske Tjerks Rintjema (1756-<1806)

Zij werd geboren te Betterwird op 3 maart 1756. Ze is voor 1811 overleden. Ze is op 11 januari 1778 getrouwd met Sipke Pieters Prins, boer en landbouwer, wonende te Aalzum. In 1788 wordt hij genoemd als gebruiker van Aalzum 15, de Balstienpleats. In 1818 worden zijn zoons Tjerk en Pieter Sipkes Prins genoemd als gebruiker.

3. Binne Tjerks Rintjema (1758-1831)

Hij werd geboren op 18 januari 1758 op de Rintjema State te Hantumhuizen. Hij trouwde op 6 juli 1783 te Raard met Martje Piers van der Ploeg (1761-1827) uit Twijzel en Doopsgezind. Ze hadden in ieder geval 6 kinderen, van wie de oudste Tjerk Binnes al voor 1811 overleden moet zijn.

In 1788 was Binne Tjerks gebruiker van boerderij nummer 25 te Raard. Zijn moeder was eigenares. In 1819 is hij landbouwer te Bornwird. In 1823 was hij gardenier te Raard op nummer 6. Hij woonde naast de boerderij met de naam Kleffens. Van hebben we een acte waarin hij het overlijden van zijn buurman, Nicolaas van Kleffens, aangeeft. Hij was toen volgens deze acte 65 jaar oud.

In de periode 1796-1805 moet hij rijtuigenbelasting betalen over een phaëton/chaise. Hij heet dan nog gewoon Binne Tjerks.

Van Binne Tjerks stammen alle huidige Rintjema's af. De verschillende overzichten geven we in hoofdstuk **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden..** Maar zijn kinderen gaat het financieel niet meer voor de wind. Zijn oudste zoon Tjerk Binnes overlijdt direct na zijn huwelijk in 1809 en laat een dochtertje Baukje na dat ook al snel overleden moet zijn. Zijn tweede zoon, Marten Binnes, overlijdt met de toevoeging *arbeider*. Hij laat wel kinderen na, maar uiteindelijk sterft in zijn tak de naam Rintjema helemaal uit. De laatste leden vinden we op het kerkhof van Aalzum.

Zijn derde zoon Tjeerd Binnes - de grootvader van mijn overgrootvader - krijgt bij zijn overlijden de toevoeging *Dagloner*. Hij schijnt ook nog een tijd molenaar in Giekerk geweest te zijn. Maar qua nageslacht doet deze Tjeerd het wel geweldig. Veruit de meeste van de huidige Rintjema's stammen van hem af. Dezen hebben zich vervolgens over een groot deel van Nederland verspreid. Zelfs is er een flink aantal in Canada te vinden.

Echt opmerkelijk is de tak in Frankrijk. Het gezin van een kleinzoon van Tjeerd Binnes, Tjerk Jans, emigreerde na diens overlijden naar Frankrijk. Volgens geruchten zou Tjerk door vergiftiging om het leven gebracht zijn.

De vierde zoon, Pier Binnes, maakt het kennelijk echt bont: hij overlijdt in de gevangenis te Groningen (Van Mesdag?). Zijn enige kleinzoon met Rintjema's als nageslacht, ook een Pier, houdt het noorden verder voor gezien en vertrekt van Dokkum naar de havens van Rotterdam. Dat is de reden dat er ook in die omgeving nog een tak van de Rintjema's te vinden is.

Zijn jongste zoon Auke Binnes overlijdt ongehuwd op 24-jarige leeftijd. Zijn enige dochter Jeltje Binnes is in 1819 getrouwd met Oebele Wobbles Jongsma. Beide overlijden te Leeuwarden. Zij onder de achternaam Rinzema.

4. Adriaantje Tjerks Rintjema (1759-1796)

Zij werd op 23 december 1759 geboren op de Rintjema State. Ze overleed op 14 februari 1796 te Raard. Ze is getrouwd te Sijbrandahuis op 20 mei 1782 met Reinder Freerks Spriensma, veehouder op Groot Spriens te Raard, gelegen vlakbij Raard nummer 6 waar haar vader boer geweest was.

5. Jan Tjerks Rintjema (1763-1828)

Hij werd geboren op 13 september 1763 op de Rintjema State. Hij trouwde op 29 april 1798 met Ykje Geerts Hesling. Zo rond 1788 en 1798 is hij landbouwer, eerst op Betterwird 9, een boerderij van zijn grootvader van moeders kant, en later op Raard 25, de boerderij aan de Dokkumer Ee. Deze laatste boerderij komt na zijn dood in handen van familie van zijn vrouw. De Heslings zullen er nog heel lang blijven wonen.

In de periode 1796-1805 moet hij rijtuigenbelasting betalen over een phaëton.

Hij neemt in 1811 de naam Rintjema aan. Hij heeft drie dochter gehad, Blijke, Antje en Sjoukje, en twee keer een Tjerk. Beide zoons zijn evenwel jong overleden, zodat in zijn tak de naam Rintjema uitsterft. Hij overleed te Raard op 10 augustus 1828.

Hoe vergaat het zijn dochters?

6. Jitske Tjerks Rintjema (1765-1832)

Zij wordt geboren op de Rintjema State op 28 februari 1765. Ze overlijdt in oktober 1832 te Janum. Ze trouwt op 22 mei 1785 met Fedde Jacobs Viersen (1762-1845), boer te Janum, Birdaard, Hiaure en Herbaijum.

7. Marten Tjerks Rintjema (1767-<1806)

Hij wordt geboren te Raard op 14 juli 1767 en moet voor 1785 overleden zijn.

8. Sjoukje Tjerks Rintjema (1768-<1806)

Zij wordt geboren te Raard op 12 november 1768. Ze moet voor 1806 overleden zijn. Ze trouwt te Hiaure op 21 november 1790 met Rein Cornelis Zijlstra.

9. Sijke Tjerks Rintjema (1770-1826)

Ze wordt geboren te Raard op 30 maart 1770. Ze overlijdt te Betterwird op 2 april 1826. Ze is getrouwd te Hiaure op 11 mei 1794 met Johannes Roelofs Dantuma, als boer wonende te Wetzens en Betterwird.

3.4 Sijke Harmens

Sijke Harmens zal rond 1728 geboren zijn op de Rintjema State. Ze trouwt in 1749 te Aalzum met Tabe Ettes (1725?-1759?). In 1748 is deze Tabe samen met zijn broer Jacob boer op de Popta sate te Hantumhuizen. Ze krijgen drie kinderen: Adriaantje, Ette en Harmen Tabes. Adriaantje en Harmen Tabes noemen zich later Hoekstra; Ette moet al voor 1806 ongehuwd overleden zijn.

Haar man Tabe is van 1749 tot 1754 boer op Aalzum 7; daarna wordt hij boer op de Oenema Sate die Sijke van haar ooms Jan en Johannes Idzes zal erven. Hij ruilt kennelijk met Jan Harmens, want die gaat van Oenema Sate naar Aalzum 7. Lang houdt Tabe Ettes het niet vol op de Oenema Sate; rond 1759 is hij overleden.

Terug naar Sijke Harmens. Zij hertrouwt in 1760 met Rinse Harkes (1735-1761) die prompt ook boer op de Oenema Sate wordt. Deze Rinse was een zoon van Harke Bodes en Aukje Klazes Wynia, woonachtig op de Folkertsma sate te Ternaard.

De Oenema Sate voor de brand van de jaren negentig van de twintigste eeuw

Met hem krijgt ze een zoon Rinse Rinses Posthumus, duidelijk na de dood van zijn vader geboren. Hij noemt zich later daarom ook Posthumus. In 1762 hertrouwt Sijke te Oosternijkerk voor de derde keer, nu met Gerrit Jacobs. Deze Gerrit Jacobs moet al voor 1786 overleden zijn, in dat jaar wordt Sijke in een koopacte als zijn weduwe genoemd. Ze krijgen vier kinderen: Jacob, Grietje, Tabe, Johanna Gerrits (in de doopboeken wordt een Johannes uit 1771 vermeld en geen Johanna; het moet hier om een verschrijving gaan).

In totaal heeft Sijke Harmens acht kinderen gehad. Van deze acht overlijden er twee jong en kinderloos. De andere zes trouwen en krijgen kinderen. In 1811 gaan vijf van deze kinderen en een schoonzuster (haar man Jacob Gerrits is intussen overleden) over tot de boedelscheiding van Sijke Harmens. Dat zou kunnen betekenen dat Sijke in 1810 of in de vijf jaar ervoor, overleden is. Ze is dan rond de 82 jaar oud geworden.

We geven de tekst van dit document:

Voor ons Jan Klaasesz Keizerlijk Notaris resideerende te Dokkum Arrondissement Leeuwarden Departement Vriesland, in tegenwoordigheid der nagenoemde getuigen zijn gecompareerd.

Harmen Tabes huisman onder Ternaard, Adriaantje Tabes huisvrouw van Bote Wynia onder Hantum, Rense Posthumus huisman onder Ternaard, Johanna Gerrits huisvrouw van Jacob Eelkes Bakker, Tabe Gerrits schipper, beide te Nijkerk, Joukje Mients wed. Jacob Gerrits als moeder en voogdesse over hare kinderen Jetske en Gerrit Jacobs² bij haar wijlen man voorn. in egte verwekt zoo veel noodig gesterkt met Willem de Wendt schoolmeester te Ternaard als toeziende voogd.

Welke te kennen gegeven hebben dat zijn in de maand January 1811 zijn overgegaan tot scheiding en verdeling der onroerende en roerende goederen welke wijlen hun moeder en respective grootmoeder Sijke Harmens laast weduwe van Gerrit Jacobs in leven woonachtig te Nijkerk hun ieder voor een zesde heeft nagelaten, zoo wel omtrent die goederen welke nog met Fidei Commis zijn bezwaard als die welke bij de overleedene in vrijen eigendom zijn bezeten geweest na vooraf eenige hunner goede vrienden verzocht te hebben om den omvang, ligging en waarde der goederen elk afzonderlijk op te nemen en daarvan vervolgens zes aandeelen te maken.

Dat deze aandeelen door hun op de volgende wijze waren zamengesteld als omtrent de Fidei Commissaire goederen bestaande in een zathe en landen staande en geleegeen onder Ternaard gequoteerd met N° 67 groot eenënzeeventig pondematen

² Deze kinderen noemen zich later De Haas!

<i>Het eerste</i>		
<i>vier pondematen Bouwland agter huis</i>	<i>f 880 — „ — „</i>	
<i>drie en een half pond^m dito de achterste</i>	<i>„ 472 — 10 — „</i>	
<i>drie pond^m greide de kleine</i>	<i>„ 720 — „ — „</i>	<i>f 2072 — 10 — „</i>

<i>Het tweede</i>		
<i>vier pond^e bouwl. bij de weg agterhuis</i>	<i>f 780 — „ — „</i>	
<i>drie en een half pond^m dito de voorste</i>	<i>„ 455 — „ — „</i>	
<i>drie pond^m greide voorhuis</i>	<i>„ 1080 — „ — „</i>	<i>„ 2315 — „ — „</i>

<i>Het derde</i>		
<i>drie pondemate oude greide</i>	<i>f 855 — „ — „</i>	
<i>vijf _____ Boven de korte</i>	<i>„ 725 — „ — „</i>	
<i>drie _____ de hooge</i>	<i>„ 585 — „ — „</i>	<i>„ 2165 — „ — „</i>

<i>Het vierde</i>		
<i>Vier en een half pondemate Bouwl</i>	<i>f 697 — 10 — „</i>	
<i>drie pond^m dito de Kleine</i>	<i>„ 420 — „ — „</i>	
<i>vier _____ greide de groote</i>	<i>„ 1020 — „ — „</i>	<i>f 2137 — 10 — „</i>

<i>Transporteere</i>	<i>f 8890 — „ — „</i>
----------------------	-----------------------

<i>Het vijfde</i>		
<i>Zes pond^m greide aan de Stupl</i>	<i>f 1380 — „ — „</i>	
<i>twee _____ de lappen</i>	<i>„ 420 — „ — „</i>	
<i>drie _____ Bouw de Hantumhuizer</i>	<i>„ 435 — „ — „</i>	<i>„ 2235 — „ — „</i>

<i>Het zesde</i>		
<i>Elf pondematen</i>	<i>f 2185 — „ — „</i>	
<i>de Huizinge cum annexis getaxeerd op</i>	<i>„ 2200 — „ — „</i>	<i>„ 4385 — „ — „</i>
		<i>f 15310 — „ — „</i>

De aandeelen aldus gevormd zijnde, zijn de partijen onderling eens geworden dat

het eerste zou worden toegerekend aan Harmen Tabes

<i>_ tweede _____</i>	<i>Johanna Gerrits</i>
<i>_ derde _____</i>	<i>Tabe Gerrits</i>
<i>_ vierde _____</i>	<i>Joukje Mients in hare glt</i>
<i>_ vijfde _____</i>	<i>Adriaantje Tabes</i>
<i>_ zesde _____</i>	<i>Rense Posthumus</i>

En vermits het geheele beloop der gezamentlijke aandeelen bedraagt eene zom van vijftien duizend drie honderdtien guldens

f 15310 — „ — „

waarop een schuld existeert van duidend glds wegens het herbouwen van der schuur

„ 1000 — „ — „

f 14310 — „ — „

daar volgens de berekening elk der komparanten had moeten hebben een aandeel te bedrage van twee duizend driehondert vijftig guldens

f 2385 — „ — „

Dat echter vijf derzelver geene goederen tot zoodanigen zom hebben bekomen terwijl het tekortkomende daaraan een surplus van het zesde aandeel uitmaakt zoo is onderling bepaald dat Rense Posthumus wiens aandeel geschat is op vier duizend drie honderd vijftig guldens dadelijk aan elk der vijf anderen zoude betalen hetgeen op hunne respektive aandeelen te kort schiet (alles egter onder behoorlijke borgtogt of pand) ter volmaking der twee duizend drie honderd vijftig guldens als

<i>Aan Harmen Tabes drie honderd twaalf glds en tien strv</i>	<i>f 312 — 10 — „</i>
<i>gevoegd bij zijn ontvangen deel</i>	<i>„ 2027 — 10 — „</i>

f 2385 — „ — „

Aan Johanna Gerrits zeventig Car guldens

f 70 — „ — „

gevoegd bij haar ontvangen deel	<u>„ 2315 — „ — „</u>	„ 2385 — „ —
Aan Tabe Gerrits twee hondert en twintig guldens gevoegd bij zijn ontvangen deel	<u>f 220 — „ — „</u> <u>„ 2165 — „ — „</u>	„ 2385 — „ —
Aan Joukje Mients in hare glt twee hondert zeven en veertig guldens en tien strv gevoegd bij haar ontvangen deel	<u>f 247 — 10 — „</u> <u>„ 2137 — 10 — „</u>	„ 2385 — „ —
Aan Adriaantje Tabes hondert en vijftig guldens gevoegd bij haar ontvangen deel	<u>f 150 — „ — „</u> <u>„ 2235 — „ — „</u>	„ 2385 — „ —
Vervolgens overgaande tot scheiding der vrije goederen bij de overleedene bezeeten zoo zijn dezelve verdeeld als volgt		
Na gedane tauxatie der vaste en verkoop der losse goederen rendeert het geheel zesduizend vier hondert twaalf guldens twee strs en twee penn zegge	f 6412 — 2 — 2	
De schulden daarop liggende belooopen vijfhondert guldens drie strs en tien penn	„ 527 — 3 — 10	
	dus zuiver f 5884 — 18 — 8	
	is ieder voor $\frac{1}{6}$ f 980 — 16 — 6	
Aan H. Tabes is toegedeeld een obligatie ten zijnen laste groot aan kapitaal en interessen vier duidend twee hondert vijfennegentig gulden en zeventien strs hieraf zijn aandeel Rest schuld		
	<u>f 4295 — 17 — „</u> <u>„ 980 — 16 — 6</u>	
	f 3315 — „ — 10	
	is ieder voor $\frac{1}{5}$	f 663 — „ — 2
Aan Johanna Gerrits is toegescheiden een bed voor aan huisgeraden aandeel in H. Tabes schuld een toehaak		
	<u>f 9 — „ — „</u> <u>„ 10 — 12 — „</u> <u>„ 663 — „ — 2</u> <u>„ 298 — 4 — 4</u>	f 980 — 16 — 6
Aan Tabe Gerrits is toegedeeld een huizinge te Nijkerk met n° 38 voor de zom van de verschuldigde huishuur huisgeraden aandeel in H. Tabes schuld moet dus toegeven		
	<u>f 525 — „ — „</u> <u>„ 61 — 8 — „</u> <u>„ 3 — 10 — „</u> <u>„ 663 — „ — 2</u>	
	1252 — 18 — 2	
	<u>272 — 1 — 12</u>	f 980 — 16 — 6
Aan Joukje Mients glt is toegescheiden eene obligatie ten haren laste groot aan kapitaal en interessen vijfhondert zeven en zestig guldens agttien strs en zes penn aandeel in H. Tabes schuld moet dus toegeven		
	<u>f 567 — 18 — 6</u> <u>„ 663 — „ — 2</u>	
	1230 — 18 — 8	
	<u>250 — 2 — 2</u>	
Aan Adriaantje Tabes is toegescheiden aan huisgeraden aandeel in de schuld van H. Tabes		
	<u>f 6 — „ — „</u> <u>„ 663 — „ — 2</u>	

een toehaak

„ 311 — 16 — 6

f 980 — 16 — 6

Aan R. Posthumus is toegescheiden

de plaatsuur

f 705 — 9 — „

zilver en goud

„ 123 — 15 — „

huisgeraden

„ 12 — 3 — „

landsbrieven

„ 82 — 10 — „

coupons

„ 8 — 19 — 12

aandeel in H. Tabes schuld

„ 663 — „ — 2

f 1595 — 16 — 14

moet toegeven

„ 615 — „ — 8

f 980 — 16 — 6

En nadien de toehake, zoo van fidei commissaire als vrije goederen, hier voren gespecificeerd reeds voor de verteekening dezes zijn betaald en vereffend; zoo wordt daarevan bij deze quitantie gepasseerd terwijl omtrent de toehaken op de fidei commissaire goederen navolgende vaste goederen speciaal zijn verbonden en alzoo tot het beloop der toehaak met fidei commis bezwaard als door

Adriaantje Tabes een huizinge en erve staande en gelegen te Ternaard aldaar gequoteerd met n° 59 thans bij Harmen Tabes bewoond

Johanna Gerrits een huizinge te Nijkerk gequoteerd met n° 37 thans bij Minne Louws bewoond

Tabe Gerrits een huizinge te Nijkerk bij dezen in deel bekomen en gequoteerd met n° 38

Joukje Mients in glt een huizinge te Ternaard bij haarzelve bewoond gequoteerd met n° 118

Eindelijk Harmen Tabes een huizinge staande aan de weg ten zuiden van Ternaard in koop bekomen van Jarig Klaazes zijnde ongenummerd vermits op een koud steed is gebouwd

Voorts is gekonditioneerd dat Rense Posthumus wegens de in deel bekomen huizinge tot zijne laste zal hebben het onderhoud der houten en steiger waarmede de plaats is belast; gelijk mede tot deszelfs voorren nadeele zal bekoomen de inbeurende en uitgaande grondpachten terwijl daarentegen de huizinge wordt bevrijd van alle omslagen over de pondematen wegens de tekort koomende pondematen zoowel wegens de kontributie zeedijk toren als andere omslagen maar zal zulks door de landen moeten worden gedragen.

En zullen de gezamentlijke deelende erfgenamen voortaan (voorzoverre met het fidei commis bestaanbaar is) naar hun welgevallen over de hun aanbedeelde goederen kunnen beschikken en het genot daarvan hebben, mits van heeden af de daarop liggende belastingen kwijtende

Hebbende dezelve elkander werderkerig gevrijwaard en zich verandtwoordelijk gesteld wegens de evictie die een hunner in het hem aanbedeelde zoude mogen koomen te ondervinden mits dezelve niet voortspruite uit eene oorzaak die na de tegenwoordige verdeeling is opgekomen.

Van al hetwelk de acte aab de komparanten is voorgelezen.

Gedaan te dokkum ten kantore van mij Notaris den zesden november agttien hondert en elf in tegenwoordigheid van Wiebe Paulus Nauta meester zeilmaker en Geert Gerrits meester kuiper beide te Dokkum als ten deze verzogte getuigen die deze minute benevens de komparanten en mij notaris behoorlijk hebben geteekend

Sijke heeft dus veel kinderen en veel nakomelingen gehad. We geven de belangrijkste eerst in schema:

4. Sijke Harmens 1728?-1800? geh. 1749 Tabe Ettes boer op Oenema Sate	1. Adriaantje Tabes Hoekstra 1749-1820 geh. 1779 Bote Klazes Wynia boer te Hantum	Aukje Botes Wynia 1792-1873 Geh. 1819 Ids Pieters Idsinga boer op Rintjema State	Adriaantje Idzes Idsinga 1820-1883 Legt in 1823 eerste steen nieuwe Rintjema State Geh. 1843 Jacob Louws Heeringa achterkleinzoon Geertje Harmens Rintjema boer op Rintjema State	Louw Jacobs Heeringa 1850-1893 ongetrouwd Legt in 1857 eerste steen bijschuur Rintjema State
	2. Ette Tabes 1751-<1806 3. Harmen Tabes Hoekstra 1753-1830 boer Oenema Sate rond 1798 geh. 1780 Rixtje Klazes Helbada geh. 1785 Gaatske Jacobs geh. 1797 Antje Sybrens			
Geh. 1760 Rinse Harkes boer op Oenema Sate & Feijma Sate	4. Rinse Rinses Posthumus 1761-1824 Geh 1788 Nieske Theunis Rensma boer op Oenema Sate & Feijma Sate rond 1818	Harmen Rinses 1805-1832 ongetrouwd boer op Oenema Sate rond 1828		
geh. 1762 Gerrit Jacobs boer op Oenema Sate & Feijma Sate	5. Jacob Gerrits 1763-<1806 Geh. 1792 Joukje Mients	1. Jitske Jacobs 1793-1838 noemt zich de Haas 2. Gerrit Jacobs 1799-1859 noemt zich de Haas		
	6. Grietje Gerrits 1765-<1806 7. Tabe Gerrits Rintjema 1768-1828 Geh. 1802 Wytke Ritskes boer te Oosternijkerk	1. Ritske Tabes 1803-<1806 2. Grietje Tabes 1804-<1806 3. Gerrit Tabes 1806-1826 Eelke Jacobs Heeringa 1793-1824 geh. 1816 Ytje Gerrits Sinia boer op Rintjema State rond 1820		
	8. Johanna Gerrits Rintjema 1770-1838 Geh. 1791 Jacob Eelkes Meester bakker			

Over vijf van deze kinderen hebben we informatie.

Adriaantje Tabes Hoekstra (1749-1820)

Dochter Adriaantje Tabes trouwt in 1779 met Bote Klazes Wynia. Volgens een acte koopt ze op 17 januari 1786 de helft van de Oenema Sate van haar moeder. We geven de samenvatting van de acte van de genealoog Osinga:

1786 – 17 jan. “Adriaantje Tabes huisvrouw van de ontfanger Boote Claeses Wynia” enz. “woonaagtig onder Hantum B.B.C. op de coop van seekere gerechte helfte van een zathe en landen, huisinge, schuure cum annexis is groot in het geheel 84 pond. so bouw als greidland onder Ternaard stemgeregtigt ten stemcohier N° 42 Oenema-zathe genaamt, worden bemeyert door Harmen Tabes, beswaart met 17 ½ landsfloeren” enz. “Aldus in coop bekomen van sijke Harmens wed. Gerryt Jacobs woondende te Nijkerk voor een soma van 7270 car.gls” enz.

Ze hebben er kennelijk niet gewoond want Bote Klazes wordt steeds boer te Hantum genoemd en Adriaantjes broer Harmen Tabes als meijer van Oenema sate. De andere helft van Oenema Sate was trouwens in handen van de erfgenamen van Geertje Harmens Rintjema. In 1803 legt hun dochter Aukje Botes, enig kind gebleven, de eerste steen van een nieuwe boerderij. De steen is voorzien van een wapen dat veel lijkt op dat van Geertje Harmens Rintjema: een adelaar, drie klavers in de vorm van een driehoek met de punt naar boven en gekroond.

Het uitvergrote wapen

De gehele steen waarvan de tekst luidt als volgt:

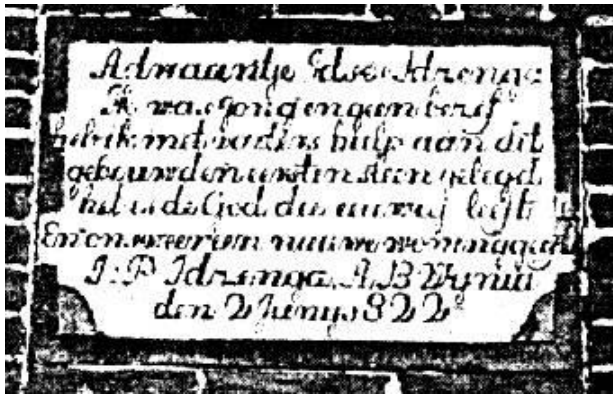

*Aukjen Botes Wynia
Ik was nog jong en 't eenigst kind
van mijne ouders teerbemind
aan dit gebouw heb ik terecht
met lust den eersten steen gelegd
men loove God die eeuwig leeft
en ons een nieuwe woning geeft
Bote K. Wynia Adriaantje Tabes
Den 22ste april 1803*

De nieuwbouw van Donia Sate, bezit van Jan Harmens weduwe, vindt in hetzelfde jaar plaats, maar daar treffen we geen wapen aan.

Vreemd genoeg wordt Adriaantje Tabes door haar oom Jan Harmens uitgesloten van de erfenis van de Rintjema State. We hebben geen idee waarom. Sterker nog, ze krijgt als enige helemaal niets. Opvallend genoeg is het juist háár dochter die later de Rintjema State in handen krijgt. Deze dochter, Aukje Botes Wynia trouwt in 1819 met Ids Pieters Idsinga. Het stel woont dan in eerst twee jaar in Oosternijkerk. In 1822 keren ze terug naar de regio Hantum. In dat jaar wordt Ids – ook getuige de eerstesteenlegging - boer op de Rintjema State. Verder is hij ook eigenaar van Oenema, Peijma en Feijma. Kortom hij bezit dan alle boerderijen die oorspronkelijk ook bezit waren van Haremen Idzes, de overgrootvader van zijn vrouw. Was hier sprake van opzet?

Hun dochter Adriaantje Idzes Idsinga legt de eerste steen van de nieuwe Rintjema State:

Adriaantje Idses Idzenga

*Ik was jong en geen bezef
heb ik met vaders hulp aan dit
gebouw den eersten steen gelegd
het is de God die eeuwig leeft
en ons weer een nieuwe woning geeft
I.P. Idzenga, A.B. Wynia
den 2 juny 1822*

Adriaantje Tabes ligt begraven op het kerkhof van Ternaard waar we haar grafsteen uit 1820 nog steeds aantreffen.

Den 28 February 1820
is in den Heere gerust
Adriaantje Tabes Hoekstra
in leven huisvrouw van
Bote Klazes Wynia
huisman onder Hantum en
ontvanger van Wierum in
den ouderdom van 70 jaren
2 maanden
en 12 dagen en ligt alhier
begraven

Van Ids Pieters Idsinga en Aukje Botes Wynia vinden we de grafstenen nog bij de kerk van Hantumhuizen.

Genoemde Adriaantje Idses Idzenga trouwt in 1843 met Jacob Louws Heeringa, een achterkleinzoon van Geertje Harmens Rintjema en een betachterkleinzoon van Harmen Idzes. Adriaantje, de oudste, had nog vier zusters, Maaïke, Trijntje, Petronella en Sijke en een broer Bote, die jong overleden is. Als oudste heeft zij kennelijk Rintjema State geërfd. Zij woont er rond 1860 met haar man.

Hun zoon Louw Jacobs legt ook een eerste steen, deze keer voor een bijgebouw. We vinden deze steen achter in de muur van de huidige boerderij.

*Den 19 mei 1857 is door
Louw J. Heeringa
oud 6 jaren 6 maanden en 19 dagen
den eersten steen aan dit gebouw
gelegd*

Louw overlijdt trouwens ongehuwd en kinderloos in 1893. Zijn oudere broer Ids overlijdt in 1895 te Oosternijkerk en ligt daar op het kerkhof begraven.

Harmen Tabes Hoekstra (1753-1830)

Hij is maar liefst drie keer getrouwd geweest. In 1780 trouwt hij met Richtje Klazes Helbada, in 1785 met Gaatske Jacobs en in 1797 met Antje Sybrens. Al die huwelijken leveren hem 11 kinderen op, van wie er maar ééntje jong overleed. De spoeling was dus dun.

In de periode 1796-1805 moet hij rijtuigenbelasting betalen over een chais.

Harmen was in 1788 en 1798 gebruiker van Oenema Sate. Als we de boedelscheiding goed lezen is hij dat in 1811 nog steeds. Hij is dan al wel 58 jaar oud. Zijn opvolger op Oenema is Rense Posthumus.

Rense Posthumus (1761-1824)

Hij was naast landbouwer ook vrederechter voor het kanton Holwerd. Rond 1818 is deze Rinse net als zijn vader boer op de Oenema en de Feijma Sate. Later, rond 1828, is zijn zoon Harmen Posthumus gebruiker van de Oenema Sate. De boerderij is dan het eigendom van Ids Pieters Idzinga, de echtgenoot van Aukje Botes Wynia.

In 1850 is Anne Hartmans Wynia gebruiker. Hij is getrouwd met Maaïke Idzes Idzinga (1825-1870), en dochter van de eigenaar. Beide liggen begraven te Ternaard. Hun beide kinderen, Hartman (1852-1894) en Neents (1856-1858) overlijden ongehuwd. Hoe het verder is gegaan met de Oenema Sate weten we niet, maar de Sate lijkt zeker anderhalve eeuw in de familie gebleven te zijn.

De Feijma Sate is tot na 1850 in bezit van de Posthumus erven, de nazaten van Rinse Rinses Posthumus. Rond 1828 woont zijn weduwe Nieske Theunis er. Tot hoe lang? Hij is dus zeker zo'n 165 jaar familiebezit geweest. De boerderij bevindt zich aan de Seepmawei ten zuidoosten van Ternaard.

Tabé Gerrits Rintjema (1768-1828)

Van deze kinderen is Tabé Gerrits zoals we gezien hebben (genoemd naar Sijke's eerste man) een van degenen die in 1811 de naam **Rintjema** aanneemt. Hij is gardenier te Oosternijkerk; hij bewerkt onder andere land van de Feijma Sate. In 1819 wordt hij in Oosternijkerk meester verver genoemd. Hij heeft drie kinderen, Ritske, Grietje en Gerrit. De eerste twee overlijden op heel jonge leeftijd. Gerrit overlijdt als hij twintig is in 1826. Tabé Gerrits is op dat moment gescheiden van zijn vrouw Wytske Ritskes.

Johanna Gerrits Rintjema (1770-1838)

Ook Tabé Gerrits zuster Johanna voert na 1811 de naam **Rintjema**. Deze Johanna Gerrits is in 1791 getrouwd met de 24 jaar oudere Jacob Eelkes (1747-1813), bakker te Oosternijkerk. Jacob Eelkes noemt zich in 1811 Heeringa, de naam van zijn eerste vrouw die een dochter was van chirurgijn Gosewinus Heeringa en een kleindochter van een burgemeester van Dokkum, Timotheus Heeringa. Zij was zeer waarschijnlijk ook verre familie van Kornelis Pieters Heeringa, met wie Geertje Harmens Rintjema getrouwd was.

Jacob Eelkes boerde goed want in 1796 stond er een vermogen van f 4.150,- op zijn naam. In 1797 moet Jacob Bakker rijtuigenbelasting betalen over een open wagen. In 1812 hoorde hij bij de zeven rijkste Oosternijkerkers. Verder wist hij ook van wanten, want zowel bij zijn eerste als bij zijn tweede vrouw had hij negen kinderen. Eén van de kinderen van hem en Johanna Gerrits, hun zoon Eelke Jacobs Heeringa was rond 1820 boer op de Rintjema State.

3.5 Grietje Harmens

Ze is geboren rond 1735. Zij is getrouwd geweest met Roelof Arjens, een timmermanszoon uit Morra. Met hem heeft ze in ieder geval vijf kinderen: Harmen, Joukje, Adriaantje en Sijke en Janke. Grietje Harmens moet blijkens het testament van haar broer Jan Harmens Rintjema al voor 1783 zijn overleden, maar na 1776.

Van haar ooms had ze de boerderij Op de Grouw geërfd. Van 1759 tot aan 1765 had haar broer Jan Harmens daar geboerd. Tussen 1765 en 1775 is dat de huurboer Jan Jacobs. Na 1775 wordt Roelof Arjens zelf gebruiker. Hij zit dan ook op Meijrink 13, waar tussen 1759 en 1765 zwager Jan Harmens gezeten had. Hij gebruikt dat tot minstens 1805. (nakijken).

In 1797 wordt Roelof Arjens aageslagen over een open wagen, de rijtuigenbelasting. Hij wordt in 1798 getaxeerd op een vermogen van f 28.000,- . In 1812 wordt hij genoemd in de lijst van 600 hoogst aangeslagenen in Friesland. Hij was een belangrijk man in Oosternijkerk: zowel kerk- als armvoogd. Hij overleed in 1811.

De tekst op zijn grafsteen, ooit gelegen op het kerkhof van Oosternijkerk, is bewaard gebleven:

1811 den 12 september
overleed Roelof
Arjens oud ruim 83 jaaren in
leeven
huisman tot Nijkerk en legt
alhier begraven

Hun kinderen noemen zich in 1811 De Lang, ongetwijfeld naar de het gebied waarop ze woonden: Langgrouw. Haar man en hun nakomelingen zijn heel lang op deze boerderij blijven wonen.

Na Roelof komt zijn zoon Harmen Roelofs de Lang op de boerderij. Hij is getrouwd met Trijntje Durks Rintjema, zijn nicht, de dochter van zijn tante Sjoukje Harmens. Hun enig overgebleven dochter Sjoukje de Lang (1797-1830) erft de boerderij. Zij trouwt in 1818 met Pieter Doedes Boitsma. Zij krijgen één dochter, Grietje (1819-1870).

Grietje trouwt in 1840 met Meindert Gerrits van Eizinga (1819-1842). Zij erft Op de Grouw met 60 pondematen. Hun zoon Pieter (*1842) is de laatste uit de familie op deze boerderij. Hij vertrekt in 1880. De boerderij was sinds 1639 familiebezit geweest.

In 1986 is Op de Grouw afgebroken. Blijkens de muurijzers was hij gebouwd in 1750. Op deze plek staat nu een groente- en fruithandel.

Deze Pieter Meinderts van Eizinga was ook eigenaar en gebruiker van de naastgelegen Foolsma Sate. We zullen dit verder toelichten in de paragraaf over Sjoukje Harmens Rintjema.

3.6 Sjoukje Harmens

Sjoukje Harmens wordt op 10 maart 1740 geboren, te Aalzum. Ze is gedoopt op 1 april 1774, in de Hervormde kerk. Ze trouwt in 1760 te Ee, Oostdongeradeel met Durk Durks. Ze krijgen vijf kinderen: Adriaantje, Trijntje, Durk, Sijke en Akke. Twee van deze kinderen, Trijntje en Akke voeren na 1811 de naam **Rintjema**.

Durk Durks is vanaf 1779 huurboer op de boerderij Elingsma, nummer 31 en gelegen aan de Grytsjewei naar Lioessens. In de jaren tachtig van de achttiende eeuw koopt hij 39 pondemaat van de boerderij Elingsma. In 1805 koopt hij nog meer land en ook het huis, van eigenaar Jan Bergsma. Hij en zijn vrouw erven in 1776 de Stjelp, gelegen bij Sjoorda, van haar ooms Jan en Johannes Idzes. In 1796 wordt zijn vermogen geschat op f 12.500,-. In 1797 moet hij rijtuigenbelasting betalen over een open wagen.

In ieder geval sinds 1798 is hij samen met zwager Roelof Arjens eigenaar van de Foolsma Sate. Deze boerderij was daarvoor al bijna honderd jaar gebruikt door de familie. Na zijn dood worden zijn dochters genoemd als eigenaars en gebruikers.

In de achtermuur vinden we nu nog een steen met de tekst:

*Anno 1866
Den 28 Maart is door
Jantje Pieters
van Eizinga
op haar tweede verjaardag
den eersten steen aan
dit gebouw gelegd*

Deze Jantje Pieters van Eizinga is een betachterkleindochter van Trijntje Durks Rintjema en Harmen Roelofs de Lang, de zoon van Grietje Harmens Rintjema en Roelof Arjens. Haar vader Pieter Meinderts van Eizinga is een kleinzoon van het genoemde stel. Hij is ook boer Op de Grouw. Hij is in 1863 getrouwd met Saakje Jacobs Benthem (overleden???). Kennelijk is Jantje enig kind gebleven. Hij verlaat met zijn dochter de streek in 1880 om in Leeuwarden weer op te duiken. Daar hertrouwt hij in 1895 (???).

Terug naar Durk Durks kinderen. In 1810 lenen Sipke Keimpes en Akke Dirks f 5.052,- van hun moeder Sjoukje Harmens die op dat moment weduwe is van Dirk Dirks. Ook in 1810 verhuurt Sjoukje Harmens aan Sipke Keimpes en Akke Dirks een Sate en landen ter grootte van 116 pondemaat voor f 1272,11, gelegen bij Oosternijkerk. Dit zal Elingsma wel geweest zijn.

In 1815 erft dochter Akke de boerderij Elingsma met zo'n 30 pondemaat land. In 1825 verkopen zij en haar echtgenoot Sipke Keimpes Sinnema deze boerderij. Ze beuren voor de boerderij en een gedeelte van het land f 6.000,- Akke en Sipke hadden geen kinderen.

Sjoukje Harmens overleed op 24 april 1815 te Oosternijkerk, woonachtig op nummer 88, 75 jaar oud. Durk is dan al overleden, vermoedelijk direct na 1805. Zelf voert ze trouwens niet de naam Rintjema bij haar overlijden. Ze wordt bij haar overlijden *Rentenierske* genoemd.

Zoals we eerder gezien hebben trouwde Adriaantje met Kornelis Jans Sjoorda. Ze hebben een tijdlang op de Stjelp gewoond tot deze in 1787 afbrandt. Het verdere verhaal hebben we al verteld in paragraaf 2.5. De vraag is wat haar kinderen hebben kunnen erven van haar ouders Durk en Sjoukje, want volgens het testament van Jan en Johannes Idzes mocht Sjoukje haar erfdeel niet laten vererven op afstammelingen van de Sjoorda's.

3.7 De financiën van de kinderen van Harmen Idzes

Diverse bedragen zijn de revue gepasseerd. We zetten hier de zaken nog even op een rijtje.

Naam	vermogen	bron
Geertje Harmens	f 12.166	personele kohieren 1782
Jan Harmens	f 18.598	inventarisatie 1785
Tjerk Harmens	f 13.285	personele kohieren 1780
Sijke Harmens	f 16.114	boedelscheiding 1811
Grietje Harmens	f 28.000	personele kohieren 1798
Sjoukje Harmens	f 12.500	personele kohieren 1796
totaal	f 100.663	

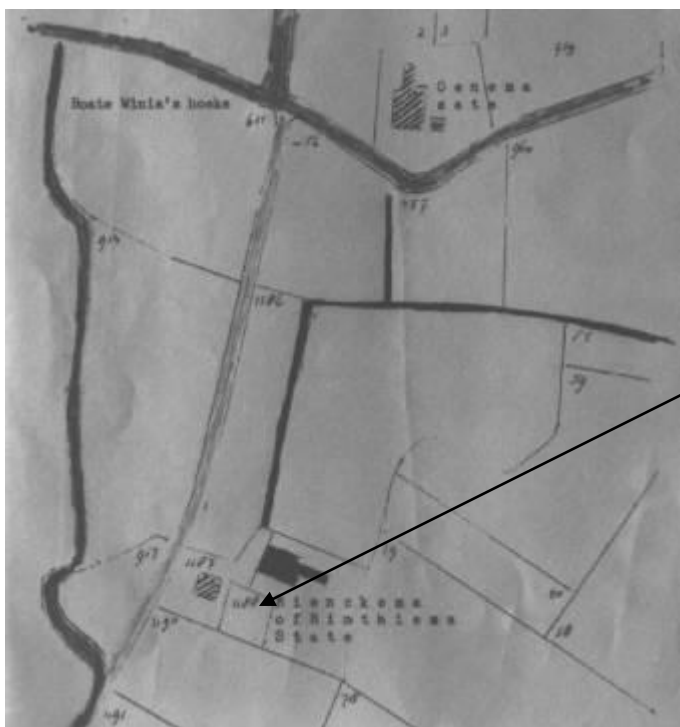
Ter vergelijking, in 1812 werd men al in de lijst van hoogstaangeslagenen voor de belasting opgenomen als het vermogen rond de f 4.000 lag!

4. De Rintjema State

4.1 Vroegste geschiedenis 1511-1676

Zoals we gezien hebben koopt Harmen Idzes rond 1720 de Rintjema State. In Friesland komen we veel boerderijen tegen met een naam met daarachter *state* of *Sate*. Wat is nu het verschil? Was het boerenhuis minder opvallend dan werden boerderij en land de zus-of-zo Sate genoemd. Stond er een aanzienlijk huis, bijvoorbeeld een stins (een versterkt stenen huis), dan gaf het zijn naam aan de hele Sate. De Rintjema State moet dus bestaan hebben uit een aanzienlijk huis met boerderij en land.

De Rintjema State heeft een zeer oude historie. Volgens verschillende contracten heeft er bij de boerderij een stins gestaan. De kadastrale kaart van 1832 laat bij de boerderij nog een eilandje zien waarop deze stins ongetwijfeld heeft gestaan. Dit eilandje is nu onder een ligboxenstal verdwenen.

Plek waar de stins zal hebben gestaan

Ooit zal er op de plek van de huidige Rintjema State een aanzienlijk persoon, misschien zelfs een hoofdeling (*in de middeleeuwen hoofdman over een klein gebied*) gewoond hebben. Hoe die plek geheten zal hebben, weten we niet, maar hoogst waarschijnlijk geen *Rintjema*. Er is namelijk geen aanzienlijk of hoofdelingengeslacht bekend onder die naam.

De boerderij / de naam Rintjema zelf bestond in ieder geval al in 1511, maar over de voorgaande periode kunnen we alleen maar speculeren. Wel wordt de naastgelegen Hoitema state al in 1420 genoemd in een oudfriese oorkonde.

In 1511 en 1514 werd het zogenaamde Register van de Aanbreng aangelegd als grondslag voor de floreenbelasting. Onder Hantumhuizen (*Hanten Hwsum*) vinden we de volgende tekst:

Pijbe Rentzien LVIII pondten, belast als voorsz, Landtheer Retske Antez to Collum

Vrij vertaald wordt hier gesproken over een Piebe Rintjeszoon, gebruiker van 58 pondematen land, dat belast is als voorschreven. De landheer is een Ritske Anteszoon uit Kollum. In het boek Kollumerland van A.J. Andreae vinden in deel I op pagina 44 dat in de periode 1516-1517 Ritske Andtz en anderen door de Bourgondiërs worden verbannen “omdat zij de partij der Gelderschen hielden”.

Uit de weergegeven tekst kunnen we niets afleiden over de Rintjema State, maar in hetzelfde boek wordt eerder gesproken over

<i>Pijbe Rentiema to Hanten huijss.</i>

Deze Piebe Rintjema is dezelfde als de eerder genoemde Piebe Rintjeszoon. We mogen aannemen dat hij dus op de boerderij met de naam Rintjema gewoond heeft.

Of de naam Rintjema afgeleid is van Rintje, de vader van Piebe weten we niet, maar het zou heel goed kunnen. Feit is dat de naam sinds 1511 altijd met de State verbonden is gebleven.

De Friese pondemaat varieerde in die tijd van dorp tot dorp. Gemakshalve zullen we deze oppervlaktemaat gelijkstellen aan een $\frac{1}{3}$ hectare. Bij Rintjema State hoorde toen zo'n 18 hectare land.

In 1543 woonde *Jouw Rynthiema* op de state. Hij wordt genoemd als oom (???) in een overeenkomst uit 1533 met de eerder genoemde *Ritske Antesz*. *Jouw* betaalde vijf Arends guldens jaarlijkse pacht aan de pastorie te Hantumhuizen. Deze pacht wordt in 1580 betaald door een zekere *Johannes Reintma*.

In 1617 woonde Tjeerd Sydsz te *Reynckema*. Hij huurde de boerenhuizing en de landerijen (*exempt 't Stins*) van *Lieuwe van Wytsma*. Deze *Lieuwe* woonde op de boerderij *Obbema* te Ee. Hij is katholiek en mocht om die reden het stemrecht niet uitoefenen. Daarom zou de Rintjema State ook niet voorkomen in het zogenaamde stemkohier van 1640.

In 1617 is er dus sprake van een *Stins* die de eigenaar *Lieuwe van Wijtsma* van *Obbema* te Ee voor zich reserveerde. In de beschrijving van 1617 worden de opstallen als volgt beschreven: behalve de *stins* bestond het huis, dat 13 vakken lang was, uit *een keucken ende achterhuijs* en een schuur, 2 gollen groot. Verder is er sprake van het *houtwerck in de keucken, smuijger ende 't sael* en van de *opcamer*.

In 1622 brengt Pier Winsemius een kaart uit met daarop de *nobilium aedes*, de edele staten, in Friesland. Het zijn er 190 en de *Rienckema State* is er één van.

4.2 Bote Roelofs en Tjitske Teunis Rintiema

Lieuwe van Wijtsma's kleindochter *Marie Claire van Wijtsma* (de dochter van *Gerrit van Wijtsma* die we al bij *Sjoorda* zijn tegengekomen), ook woonachtig op *Obbema*, verkoopt in 1676 de *Rientiema* state aan *Arrien Sipckensz Knossens* en *Tryntje Abedr.*, echtelieden te Leeuwarden. De state was toen 90 pondematen groot en belast naar *f* 24 in de floreenbelasting. De last van vijf Arends guldens (of 45 stuivers) jaarlijks te betalen aan de pastorie, rustte nog steeds op de state. In de koopsom waren wel *het adelijcke Stins*, de boerenhuizing en de schuur begrepen, maar niet *d' graven in de kercke, welcke d' vercopperse aan haer reserveert*.

De nieuwe eigenaar die het goed in 1676 kocht, verhuurde de boerderij en landerijen, maar behield *het groot stins* voor zichzelf. Kennelijk was dat bewoonbaar. In 1693 wordt de state verkocht door *Cijprianus Knossens* als erfgenaam, een zoon van eerder genoemde echtelieden, aan het echtpaar *Bote Roelofs en Tjitske Theunis*. Zij waren eerder al gebruiker van deze boerderij.

Tjitske Theunis noemde zich Rintiema en was afkomstig uit Hantumhuizen. Haar man kwam van Waaxens. Mogelijk dat Tjitske's vader Theunis al meijer was van Rintjema State. Helaas ontbreken ons gegevens uit 1640. De boerderij had toen geen stem omdat de eigenaar, Gerrit van Wijsma, katholiek was. We vinden hem daarom niet terug in de stemregisters.

We hebben van deze verkoop de acte. We geven de tekst ervan weer:

D. Copia Braarda	I.
<i>Cijprianus Knossens mede erffgenaem van w: Arrien Sipckes Knossens en Trijntie Abbes Orringhsma sijn w: olderen en 't vordere recht door scheidinge en deilinge bekomen hebbend van de vorder erffgenamen, bekenne in dier qult vercocht en in eigendom overgedragen te hebben sulx doende mits desen aen Boote Roelofs huisman en Tjetske Theunis echteluiden tot Hantumhuizen sekere mijne heerlijke eigenerffde Sate Landts Rintiema State genaemt, leggende onder de klok: slag van Hantumhuizen voorscr:, bij de echteluiden koopers althans als meijers bewoont en gebruikt, groot na naem en faem negentig pondematen, edoch soo grot en klein, goet en quaet als deselve is, sonder dat de koopers en verkoopers dien te neffens enige actie zullen hebben te preetenderen, soo nopens de groot off kleinheit, beswaert met vierentwintig floreen in de schattinge 45 stuiv: jaerlijx ewige rente aen de pastorie aldaer, ses roeden vijff voeten dijk en pael, acht pondematen Zijlschattinge aen de Oostumerzijl, sampt de huisinge en Meijers gereg tigheid, waaronder het groot stins niet is begrepen,</i>	
<i>begrepen, dan sijn parthijen contrahenten daer over met elxanderen voor desen geaccordeert, dat voorscr: stins aen en ten profijte van de echteluiden koopers zullen komen, ende de reparatien daer aen van noden, moeten doen, des dat de verkooper aen sijn reserveert en behoudt een vrije intrekk op voorscr: stins, en tot soo lange als de echteluiden koopers daer van eigenaers sijn, voorts met sijn lasten, actien, profijten, servituten en geregtigheden, de echteluiden koopers alle te samen bekend, die gehouden worden, als off deselve specificé waren uitgedrukt, die daer op sijn en van olts aenbehoort hebbende. Alsoo ijder pondemate, tot negentig inclus, vercocht en gegeven</i>	
<i>en gegeven voor de somma van sestig golde guldens, ijder xx vijf stuiv: doende te betalen op drie termijnen als namentlijck 1° Maij 1694. 1695. 1696. telkens een geregte darde part, in vrij kost en schadelosen gelde geen exempt. En nadien de echteluiden koopers mij verkooper door 't passeren van genoegsame reversbrieff hebben vergenoegt en gecontenteert, soo geve desen niet alleen voor een suivere coopbrieff, maer stelle de echteluiden koopers hiermede in de ledige, reale en actuale possessie van 't verkochte voornoemt, om daer mede van u voortaan te doen gelijk een ijder met sijn vrij</i>	
<i>sijn vrij eigen vermach en geoirlofft is met aenneminghe om 't vercochte in voegen als voren vrij te leveren, hoeden en waren van alle luiden handen, saen en den spraek, mitsgaders voor de evictie van dien, soo na rechte behoort, te caveren, onder verbandt mijner geen exempte goederen, met submissie van den Hove van Frieslandt en allen gereg:ten, In kennisse mijn handt met die van de Not: Nauta als getuige, in Leeuwarden desen 7^{en} Octob: 1693</i>	
<i>De Post, is het vercochte ook beswaerte met ses jaren huringe op Martini 1700 te expireren, te expireren, des daer voor s'jaars te huur betalende in vrijen gelde twe hondert tachtig car: gls, actum utsupra</i>	
Cijprianus Knossens A° 1693	
C.B. Nauta 1693	
Not: Pub	
Achter volgde	
<i>Jr Ernst van Aijlva Grietman over Westdongeradeel Ac: Ac: doen door desen cond, alsoo de omstaende ver:cochte Zathe Rintiema genaemt op drie verscheidene sondagen over de Kerke van</i>	

van Hantumhuizen en des evenveel malen over het E: Gerechte van voorscr. deele is geproclameert waer van de laeste is voorgevallen op den 14^e 9ber A° 1693. sonder oppositie ofte verhinderinge van ijmant soo is 't dat ick in de voorscr. coop consenterende, den echteluiden copers de gecochte Zathe adjudicere en toewiese, onvercort desen onsen Landschappe en een ijder sijn recht in alles, Ter oirconde mijn handt en signature daertoe hieronder gestelt

gestelt in Tinnaerdt den 25 Jan^{rij} A° 1694 was get: E.D. Aijlva met 't Zegel

In Margine stonde

Reg^{ten} in 't 86^e hypotheecq boeck der stadt Leeuwarden fol. 32 den 1 of Martij 1694 tien uir voor noen in kennisse van mij secris: was get:

J. Dotingh met cijffers

Na gedane collatie wegens 't principale coopbrief marginale actie van registratie en achterstaende actie van adjudicatie verteekent als voorens is desen in absentie doch met consent van Jⁿ Beilanus als advocât van Aaltie Watses cum marito gesterkt hier toe door de deurwaarder Bouritus gedemunieert (?) sijnde daer mede bevonden te accorderen in kennisse van mij den 26^e 9ber 1713

Ter ord^{tie} van den Hove

P Prinssenss

Copia Coopbrieff van Cijprianus Knossens

De in dit contract genoemde Tjitske Theunis ligt begraven op het kerkhof van Hantumhuizen met de naam Rintiema. Ze overleed in 1705. Haar grafsteen vinden we daar nog altijd.

Anno 1705 den 28 December is in den Heere gerust De
Eerbare
Tjitske
Teunis Rintiema de huisvrouw van Boote Roelofs out
omtrent
51 Jaaren ende
Leit alhier Begraven

In het midden bevindt zich een wapen dat er uitziet als een schild met halfcirkelvormige onderkant. Links in het schild zien we een halve adelaar en rechts, onder elkaar, drie klaverblaadjes. Aan de bovenkant bevindt zich een kroon met zeven parels. Mogelijk was dit het wapen van de Rintjema State. Zeker hiervan zijn we niet. We hebben eerder gezien dat ook de dochter van Harmen Idzes een wapen op haar zerk heeft, dat er enigszins anders uitzag.

Hoe het ook zij, we hebben op geen enkele manier kunnen aantonen dat er familiebanden waren tussen Bote Roelofs en Tjitske Theunis enerzijds en Harmen Idzes anderzijds.

Uit dit contract blijkt verder dat de Rintjema State in 1693 90 pondemaat land telde, ongeveer 30 hectare dus.

In 1718 wordt de stins niet meer genoemd; de kaart van Schotanus-Halma uit dat jaar geeft nog wel een edele state *Rienkema* weer. In het contract van 1693 wordt nog wel gesproken over *een groot stins*, dat niet bij de koop is inbegrepen. Ergens tussen 1693 en 1718 moet de stins dus afgebroken zijn. Volgens latere bewoners moet dat vrij grondig zijn gebeurd, want op de plek waar de stins gestaan moet hebben, was geen steen meer terug te vinden.

Bote Roelofs en Trijntje Theunis kregen drie kinderen, van wie er zich twee **Rentiema** noemen: hun zoon Roelof Botes en hun dochter Richtje Botes. Trijntje Theunis overlijdt in 1705; Bote Roelofs rond 1710. Het zullen hun kinderen wel geweest zijn die de Rintjema State verkocht hebben aan Sijke Johannes en Harmen Idzes. We hebben het contract niet kunnen vinden.

Richtje Botes Rentiema trouwt te Dokkum met Timotheus Gosses Heeringa, de grootvader van de eerste vrouw van Jacob Eelkes. Deze Jacobs Eelkes is later getrouwd met Johanna Gerrits Rintjema, de dochter van Sijke Harmens.

4.3 De Rintjema's op Rintjema State

Harmen Idzes kocht in 1720 met de Rintjema State dus een van oorsprong adellijke state waarvan de stins kort tevoren afgebroken moet zijn. Bij de Rintjema State hoorde ook het land van het naastgelegen Tjallema met ongeveer 32 pondemaat. Totaal bezaten en gebruikten Harmen Idzes en zijn kinderen hier dus zo'n 40 hectare land.

Zelf is Harmen Idzes enige tijd boer op de Rintjema State. Zeker van 1746 tot aan 1751 is dat Kornelis Pieters Heeringa, zijn schoonzoon. Tussentijds zit er volgens het floreenkohier een zekere Sybren Heerkes. Deze vertrekt na vijf jaar (de normale tijd voor een huurcontract) in 1756. Na hem komt Tjerk Harmens Rintjema op de boerderij. Deze vertrekt negen jaar later weer. Hij wordt opgevolgd door zijn broer Jan Harmens, die er tot aan zijn dood in 1785 blijft.

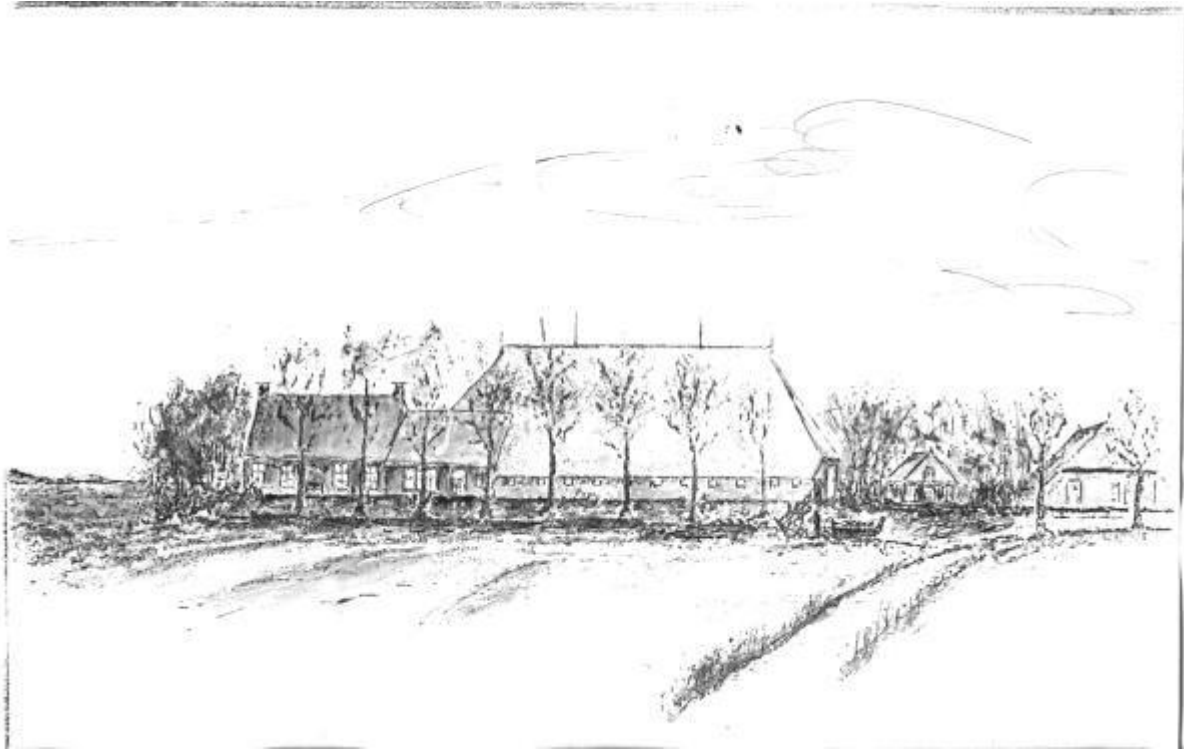
Na diens dood verlaat zijn vrouw Rintjema State en wordt Goffe Jans pachter, in ieder geval tot 1805. Rond 1818 is Eelke Jacobs Heeringa er boer. Hij overlijdt kinderloos in 1824. Hij is een zoon van Jacob Eelkes Heeringa en Johanna Gerrits Rintjema, een dochter van Sijke Harmens.

In 1822 is Ids Pieters Idsinga eigenaar en gebruiker. Hij is getrouwd met Aukje Botes Wynia, een kleindochter van Sijke Harmens. Hij zal in de vijftiger jaren de boerderij overgedragen hebben op zijn oudste dochter Adriaantje. Deze Adriaantje trouwde in 1843 met Jacob Louws Heeringa, een achterkleinzoon van Geertje Harmens Rintjema. Hun zoon Louw overleed in 1893 ongehuwd en kinderloos. Hij zal wel de laatste afstammeling van Harmen Idzes zijn geweest die als boer op de Rintjema State zat. Zijn broer Ids overleed te Oosternijkerk???

Na ongeveer 1920 woont de familie Tilma op Rintjema State. De boerderij is tegenwoordig eigendom van de heer Polak uit Amsterdam.

Tot voor kort stond er op de plaats van Rintjema State een boerderij van het kop-hals-romptype met lang voorhuis. Deze was in 1822 gebouwd nadat een brand de vorige verwoest had. Op deze vorige boerderij hebben dus Harmen Idzes en zijn kinderen gewoond.

Tegenwoordig staat er een moderne boerderij met ligboxenstal. Op de beide palen van het inrijhek (Fries: Homeiepeallen) bevindt zich de tekst **Rintjema State**. Ook is in een van de palen een steen ingemetseld met opschrift. We hebben dit opschrift eerder gegeven in de paragraaf over Sijke Harmens Rintjema (zie 3.4).

De Rintjema State uit 1822, getekend door Jan de Boer.

5. Het bezit van de Rintjema's in de 18^e en begin 19^e eeuw.

5.1 De omgeving van Hantumhuizen en Ternaard

	Hantumhuizen	Ternaard		
	Rintjema State + Tjallema 90 pm	Oenema Sate naast Rintjema 40 pm	Peijma State ten z.o Rintjema 95 pm	Feijma Sate Seepmawei ten zuiden Ternaard 86 pm
1698	Bote Roelofs eigenaar & gebruiker			Ids Jans Sjoorda, sinds 1687 in bezit
1708	Bote Roelofs eigenaar & gebruiker			Ids Jans Jan Jansz. gebruiker
1718	Bote Roelofs Erven Lykle Klazes, schoonzoon, gebruiker	Peijma eigenaar Pieter Sjoerds gebruiker		Ids Jans wed. eigenaar Nammen Rienks gebruiker
1728	Harmen Idzes eigenaar & gebruiker	Harmen Idzes + Sijke Johannes; Harmen gebruiker	Harmen Idzes + Sijke Johannes hornleger div. eig. & gebr	Sijke Johannes eigenaar Klaas Cornelis gebruiker
1738	Harmen Idzes eigenaar & gebruiker	Harmen Idzes Jan Idzes gebruiker	Harmen I. hornleger div. eig. & gebr	Harmen, Jan en Johannes I. eigenaar Durk Fransen gebruiker
1748	Harmen Idzes Erven Kornelis Pieters Heeringa gebruiker	Harmen I. erven Jan Harmens gebruiker	Harmen I. erven hornleger div. eig. & gebr	Jan & Johannes I. eigenaar Jelle Gerbens gebruiker
1758	Jan + Tjerk Harmens Tjerk H. gebruiker	Tabes Ettes ½ K.P. Heeringa ½ Tabes Ettes gebruiker	Tjerk H. eigenaar hornleger div. eig. & gebr	Jan & Johannes I. eigenaar Claas Oftes gebruiker
1768	Jan Harmens eig & gebruiker	Gerrit Jacobs ½ K.P. Heeringa ½ Gerrit Jacobs gebruiker	Jan H. eigenaar hornleger div. eig. & gebr.	Johannes I. eigenaar Jan Pieters gebruiker
1778	Jan Harmens eigenaar & gebruiker	Gerrit Jacobs ½ K.P. Heeringa ½ Gerrit Jacobs gebruiker	Jan H. eigenaar & gebruiker	Gerrit Jacobs
1788	Jan H. weduwe Goffe Jans gebruiker???	Heeringa erven ½ Gerrit J. ½ Harmen T. gebruiker	Jan H. weduwe hornleger	Gerrit Jacobs eigenaar & gebruiker (was toen al dood???)
1798	Jan H. weduwe Goffe Jans gebruiker	Heeringa erven ½ B. Wynia ½ Harmen T. gebruiker	Jan H. weduwe hornleger div. eig. & gebr.	Sijke Harmens R. Rinse Posthumus gebruiker
1818	Jan H. erven Eelke J. Heeringa (1793- 1824) gebruiker	Adriaantje Tabes Rinse Posthumus gebruiker	div. eig. & gebr.	Sijke Harmens erven div. gebruikers
1828	Ids Pieters Idsinga eigenaar & gebruiker	Ids Pieters Idsinga Harmen Posthumus gebruiker	Ids Pieters Idsinga Eelke Heeringa gebruiker	Posthumus erven gebr. o.a. Tabes Gerrits Rintjema
1838	Ids Pieters Idsinga eigenaar & gebruiker	Ids Pieters Idsinga Ids Ettes Kuipers gebruiker	Ids Pieters Idzinga eigenaar & gebruiker	Posthumus erven eigenaar & gebruiker
1850	Ids Pieters Idsinga eigenaar & gebruiker	Ids Pieters Idsinga Anne Hartmans Wynia gebruiker	Ids Pieters Idsinga eigenaar & gebruiker	Posthumus erven eigenaar & gebruiker

5.2 De omgeving van Oosternijkerk

	Oosternijkerk				
	Sjoorda O'nijkerk 90 pm	Foolsma Sate nummer 6 nu: Foalsum Sate	De Stjelp nummer 25 31 pm	Donia Sate nummer 20 90 pm	Op de Grouw nummer 9 109 pm afgebroken
1640	Sjoerd Teakes gebr Teake Sjoerds eig. sinds 1671				Schelte Teakes eig. sinds 1639 eigenaar; sinds 1634? gebruiker
1698	Ids Jans sinds 1675 eigenaar en gebruiker		Ids Jans Simen Dirks gebruiker		Johannes Scheltes eigenaar & gebruiker
1708	Cornelis Dirks Sjoorda eigenaar & gebr.		Ids Jans eig.		Johannes Scheltes weduwe eigenaar en gebruiker
1718	Cornelis Dirks Sjoorda eigenaar & gebr.	Ids Jans erven gebruiker	Ids Jans erven eig. Pieter Wiltjes gebruiker		Ids Jans erven eigenaar & gebruiker
1728	Cornelis Dirks Sjoorda eigenaar & gebr.	Ids Jans wed. gebruiker	Ids Jans erven Pieter Wiltjes gebruiker		Ids Jans erven gebruiker
1738	Cornelis Dirks Sjoorda eigenaar & gebr.	Ids Jans erven gebruiker	Harmen, Jan en Johannes I. eig. Hille Geerts gebr.		Ids Jans wed. voor 2/3 eigenaar Johannes I. gebr.
1748	Cornelis Dirks weduwe Grietje Idzes	Ids Jans wed. gebruiker	Jan & Johannes I. Hille Geerts gebruiker	vanaf rond 1753 ½ Jan + Johannes Douwe Wiegers gebruiker	Ids Jans wed voor 5/6 eigenaar, zelf gebruiker
1758	Dirk, Jan & Afke Sjoorda elk voor 1/3 Jan Kornelis gebr	Jan & Johannes I. gebruiker	Jan & Johannes I. Lieuwe Jans gebruiker	½ Jan + Johannes Idzes Douwe Wiegers gebruiker	½ Jan & Joh. I. 1/3 Grietje & Sjoukje H. eigenaar Johannes I. gebr.
1768	Dirk, Jan & Afke Sjoorda elk voor 1/3 Jan Kornelis gebr	Jan Jacobs gebruiker	Durk Durks gebr. Lieuwe Jans	½ Jan Harmens Rintjema Douwe Wiegers gebruiker	Roelof Arjens eig. Jan Jacobs gebruiker
1778	Sjoorda's eigenaar Wed. Jan Kornelis gebr.	Durk Durks gebruiker	Durk Durks gebr. wed. Lieuwe Jans	½ Jan Harmens	Roelof Arjens eigenaar & gebr.
1788	Sjoorda's eigenaar Kornelis Jans gebr.	Durk Durks gebruiker	Durk Durks eig. & gebr.	Jan H. weduwe	Roelof Arjens eigenaar & gebr.
1798		Durk Durks & Roelof Arjens eigenaar & gebr.	Durk Durks eig. & gebr.	Jan H. weduwe Ate Sjolles gebruiker	Roelof Arjens eigenaar & gebr.
1818		o.a Adriaantje, Trijntje en Akke Dirks eig. & gebr.	Adriaantje, Trijntje en Akke Dirks Rintjema		
1828		o.a Adriaantje, Trijntje en Akke Dirks eig. & gebr.	Adriaantje, Trijntje en Akke Dirks Rintjema	Hendrik Hendriks Wynia eigenaar & gebruiker	Harmen R. de Lang & zusters eigenaar & gebr.
1838					Grietje Pieters Boitsma eig. & gebr.
1858					Grietje Pieters Boitsma eig. & gebr.

5.3 De omgeving van Aalsum, Raard en Betterwird

	Aalsum		Raard	Betterwird	
	Nummer 7 74 pondemaat	Balstienpleats Dokkumerwei 2 richting Wetzens nr 15, 68 ½ pm	Raard 25 56 pm ten zo Raard aan de Ee	Betterwird 4	Betterwird 9
1698		Ids Jans gebruiker			
1708		Ids Jans eigenaar sinds 1705 en gebruiker			
1718		Ids Jans erven Harmen Idzes gebruiker			
1728		Ids Jans erven Harmen Fokkes gebruiker		Binne Martens	Binne Martens
1738		Ids Jans erven		Binne Martens	Binne Martens
1748	Harmen I. erven voor de helft Tabé Ettes gebr.	Ids Jans erven Pieter Willems gebruiker		Binne Martens	Binne Martens
1758	Sjoukje & Grietje H. voor de helft Jan Harmens gebruiker	Jan + Johannes Idzes Pieter Willems gebruiker		Binne Martens	Binne Martens
1768	Durk Durks voor de helft Marten Pieters gebruiker	Johannes Idzes Pieter Willems gebruiker	Tjerk Harmens eigenaar & gebruiker	Tjerk Harmens Freerk Reinders gebruiker	
1778		Tjerk Harmens Pieter Willems gebruiker	Tjerk Harmens eigenaar & gebruiker	Tjerk Harmens eigenaar & gebruiker	
1788		Erven Tjerk Harmens land verdeeld	Tjerk Harmens weduwe Binne Tjerks gebruiker	Tjerk. H. weduwe, zelf gebruiker	Jan Tjerks voor een deel
1798			Tjerk Harmens weduwe Binne Tjerks gebruiker	Tjerk. H. weduwe, zelf gebruiker	Jan Tjerks voor een deel
1818			Jan Tjerks woont er; verschillende gebruikers	div. eig. & gebr. o.a. Akke H. Rintjema	
1828			Geert H. Hesling woont er	erven Binne Tjerks div. eig. & gebr.	
1838			Hessel Geerts Hesling woont er		

6. Een rondtocht langs aandenkens aan de Rintjema's

Het kerkhof van Rinsumageest

We beginnen onze rondtocht in Dokkum. Vandaar rijden we naar Rinsumageest. De meeste van de huidige Rintjema's vinden hier hun oorsprong. Maar op het kerkhof vinden we er maar heel weinig meer. Drie om precies te zijn.

De boerderijen bij de Hoge Brug bij Raard

We vervolgen onze tocht via de Trekweg in de richting van Raard. Direct voor de Hoge Brug, de brug over de Dokkumer Ee, zien we aan onze linkerhand de boerderij waarop rond 1780 Harmen Tjerks Rintjema woonde. Aan de overkant van de brug, op de tweede boerderij aan de Ee in oostelijke richting, woonde zijn vader Tjerk Harmens. Ook Binne en Jan Tjerks hebben hier enige tijd gewoond.

Het kerkhof van Hantum

Langs Raard rijden we via de Raarderwei, de Holwerderweg en de Brantgumerwei naar Hantum. In Hantum vinden we op het kerkhof het graf van Renske Jacobs Rintjema (1858-1929), kleindochter van Tjeerd Binnes Rintjema. Van Hantum rijden we via de Dokkumerwei door naar Ternaard.

Ternaard en omgeving

Direct ten zuiden van Ternaard aan de Seepmawei zien we in het land de oude Feijma Sate liggen. We gaan keren en gaan terug naar het kerkhof van Ternaard. Op dit kerkhof vinden we de graven van Adriaantje Tabes Hoekstra, de dochter van Sijke Harmens Rintjema, en haar man Bote Klazes Wynia.

Hantumhuizen: Rintjema State en Oenema Sate

Doorrijdend in de richting van Oosternijkerk via de Nesserweg vinden we ter hoogte van de afslag naar Hantumhuizen aan de linkerkant de Oenema Sate. Deze Sate is een aantal jaren geleden geheel afgebrand. Bij de herbouw is de oude eerste steen met wapen weer in de muur van het woonhuis gemetseld. We vinden deze steen achter het huis, met daarop de namen van eerder genoemde Adriaantje Tabes Hoekstra en Bote Klazes Wynia, en van hun dochter Aukje Bote Wynia.

Tegenover de Oenema Sate, aan de andere kant van de weg zien we aan de Wierumerwei de Rintjema State liggen. Bij de oprit staan twee palen met daarop de tekst Rintjema State. Ook zien we de oude eerste steen met daarop de namen van Adriaantje Idzes Idzinga en haar ouders, Aukje Botes Wynia en Ids Pieters Idzinga. Achter de schuur vinden we nog de steen van Louw Pieters Heeringa.

Het kerkhof van Hantumhuizen

Vervolgens rijden we door naar het kerkhof van Hantumhuizen. Op dit kerkhof vinden we achter kerk aan de noordoostkant de graven van o.a. Adriaantje Idzes Idzinga en haar familie. We vinden er ook het graf van Tjitske Teunis Rintiema met haar familiewapen.

De kerk van Nes

Van Hantumhuizen rijden we terug via de Wierumerwei, de Nesserweg en de Wiesterwei naar Nes. Hier vinden we in de kerk onder de loper in het gangpad de graven van Geertje Harmens Rintjema en haar man Kornelis Pieters Heeringa.

Oosternijkerk en omgeving

Via de Nijtkerksterwei rijden we door naar Oosternijkerk. Als eerste gaan we naar de kerk waarin we de graven vinden van Adriaantje Jans en Jan Idzes.

Vervolgens bekijken we er de Donia Sate, gelegen aan de Ropsterwei, met in de achtermuur de steen met daarop de naam van Jan Harmens Rintjema. Vlakbij de Donia Sate, aan de Langgrousterwei lag tot voor kort de boerderij Op de Grouw. Nu staat er een groente- en fruitbedrijf. Naast dit bedrijf staat de oude Foolsma Sate. In de achtermuur vinden we de eerste steen van Jantje van Eizinga.

We rijden door in de richting van de zee en zien dan in het land, op een terp, de nieuwste uitgave van Sjoorda staan.

Lioessens

We rijden terug naar Lioessens over de Grytsjeweï. Aan deze weg stond de boerderij Elingsma waar Sjoukje Harmens Rintjema woonde. In Lioessens zelf vinden we in de kerk naast de kansel het graf van Trijntje Johannes uit 1653.

Aalzum en omgeving

Van Lioessens rijden we via Morra en de Lauwersseeweï naar Metslawier. In Metslawier kiezen we de Roptaweï naar Wetzens. Vlak voorbij het dorp Wetzens zien we aan onze rechter hand de Balstienpleats, herkenbaar aan de twee grote keien bij de oprit, Dokkumerwei 2. We rijden dan door naar Aalzum via de Aalzumerweg. Op het kerkhof daar vinden we een aantal grafstenen van Rintjema's, allemaal afstammelingen van Marten Binnes Rintjema.

Dokkum

We rijden door naar Dokkum. Vroeger stond aan de rechter kant aan de overkant van de vaart boerderij met het nummer 7 waar Harmen Idzes en zijn vrouw Adriaantje overleden zijn. We komen het oude centrum van Dokkum binnen via de Aalzumer poort. Vlak voor deze poort stond het huis dat Harmen Idzes in 1733 kocht. Direct de derde straat rechts aan de overkant van het water ligt de Korenmarkt, waar Harmen Idzes een bakkerij en gortmakerij had.